

IFMETALL

Ett pensionssystem byggt för arbetare

IF Metalls pensionsutrednings slutrapport 2024

Vice ordförandes förord

Alla har rätt till en värdig pension. Vi ska under vårt arbetsliv känna tryggheten om att den dag vi går i pension, ja, då får vi också ut en pension som är tillräcklig för ett värdigt liv. Så fungerar det inte i dag.

Dagens pensionssystem är orättvist. Det är ovärdigt att människor efter ett helt arbetsliv – inte sällan i slitsamma och stressande arbeten – ska behöva garanti-pension för att få ut en hygglig pension. Arbetares dåliga arbetsmiljö är illa nog för varje enskild människa, men blir ett oacceptabelt högt pris när det systematiskt tvingar fram tidiga pensionsuttag. Ett samhälle och arbetsliv präglad av ojämställdhet får inte tillåtas drabba också kvinnors pension.

IF Metall vill se förändring. I syfte att ta ett grepp om det svenska pensionssystemet tillsatte vi därför en egen pensionsutredning. Nu levererar vi. I denna rapport finner du konkreta förslag för bättre, rättvisare och mer jämställda pensioner.

Vi vill se genomgripande reformer som gör arbete mer lönsamt, även för låg- och medelinkomsttagare. Vi lyfter fram lösningar för alla dem som inte klarar av att arbeta till riktåldern. Och ser till att pensionen blir mer jämställd.

IF Metall lägger här fram våra reformförslag. Vi hoppas att så många som möjligt vill tycka till om dessa förslag och delta i arbetet för ett bättre svenskt pensions-system.

Våra medlemmar förtjänar en tid efter arbetslivet att längta till!

Stockholm, den 29 november 2024

Tomas With
IF Metalls vice förbundsordförande, och
ordförande för IF Metalls pensionsutredning

Innehållsförteckning

1. Vad behöver ett pensionssystem för att ge en värdig och rättvis pension även för arbetare?.....	4
Dagens pensionssystem är orättvist och illegitimt.....	4
Varför har vi pension?	5
Vad borde vårt pensionssystem leverera?.....	6
IF Metall har nödvändiga förslag för att förbättra pensionen.....	14
Vår pensionsmodell och våra exempel.....	16
Rapportens disposition.....	20
Pensionsbegrepp.....	20
2. Pensionen behöver stärkas.....	22
Policyförslag för en bättre pensionsnivå.....	22
3. Pensionssystemets klassorättvisor går att minska.....	28
Policyförslag för en klassrättvis pension.....	28
Problemformulering: Alla orkar inte till pension.....	32
4. Ojämligheter mellan könen kräver aktiva åtgärder även inom pensionen..	40
Policyförslag för en jämställd pension.....	40
Problemformulering: Pensionen reproducerar könsorättvisor.....	42
5. Ett enklare pensionssystem som går att planera utifrån.....	49
Policyförslag som gör pensionen enklare och som stärker möjligheten till att planera och ta ansvar för sin pension.....	49
Problemformulering: Det är för svårt att planera för sin pension och det går inte att välja "rätt"	50
6. Framtidens utmaningar för pension är stora – och framför allt utanför pensionssystemet.....	55
En åldrande befolkning.....	56
Behovet av vård och omsorg.....	57
Inkomst- och förmögenhetsutveckling.....	58
7. Hur fungerar den allmänna pensionen?.....	59
Inkomstpension.....	59
Premiepension.....	62
Garantipension, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd.....	64
Övriga delar.....	67
Principer i pensionssystemet.....	69
8. Hur fungerar den kollektivavtalade pensionen?.....	70
Historia.....	70
IF Metalls kollektivavtalade pensioner.....	71
Återbetalningsskydd.....	72
Familjeskydd.....	73
Premiebefrielsen.....	74

1. Vad behöver ett pensionssystem för att ge en värdig och rättvis pension även för arbetare?

Dagens pensionssystem är orättvist och illegitimt

Pensionssystemet är felskruvat. Överallt går det att se missnöjet med pensionssystemet. Pensionssystemet lyckas inte ge pensioner på de nivåer som utlovades eller som behövs för en god pension. Samtidigt är systemet designat så att det systematiskt skapar orättvisor.

Pensionssystemets brister går bäst att illustrera genom att förklara vad vårt system är bra på. Grunden i vårt pensionssystem är livsinkomstprincipen, förenklat att varje inbetald krona ska ge en bättre pension. Alltså genom att arbeta mer och till bättre lön, kan vi förbättra vår pension.

I teorin är det enkelt att få en god pension. Välj att arbeta några år längre, byt till ett mer värlönat arbete och jobba på arbetsplats med kollektivavtal. Så rationellt är inte livet, och därför går det också att förstå de orättvisor som vårt pensionssystem leder till. Få bestämmer sin egen lön eller hur mycket de fullt ut kan arbeta över ett arbetsliv. Samtidigt finns det mycket som vi inte har kontroll över alls; sjukdom, arbetsskador och arbetslöshet går sällan att förutse.

Livsinkomstprincipen bygger sin legitimitet på tanken att inkomst kan kopplas till insats. Ju mer jag anstränger mig i arbetslivet, desto bättre lön får jag och därmed även pension. Det krävs inte en omfattande rapport för att förstå att så inte är fallet i dagens samhälle. Dels är inkomst inte rättvist, det är mycket utöver den egna insatsen som påverkar ens inkomst, dels är det inte bara lönearbete som är värdefullt för vårt samhälle. Det obetalda arbetet i form av att ta hand om anhöriga och barn är något som vårt samhälle är beroende av, men det är inte något som ger någon vidare inkomst och därmed ingen vidare pension.

Dessa orättvisor är i sig ett problem, men det är först när man ser problemen ur ett samhällsperspektiv som det går att skymta de stora orättvisorna i pensionssystemet.

Orättvisorna i pensionssystemet är systematiska, vissa får sämre pension än andra, på grund av vem de är, vad de är födda till, för deras arbete eller för livshändelser som de har svårt att kontrollera. Det är inte rättvist att arbetare dör tidigare än tjänstemän eller att kvinnor lider av att en större del av deras arbete är obetalt.

Pensionssystemet speglar samhället. De orättvisor som redan finns i arbetslivet bärs med in i pensionen, i vissa fall till och med förstärks, eftersom pensionen framför allt bygger på inkomst. Pensionssystemet har stor potential att motverka orättvisorna, och gör det redan i viss utsträckning. Den fulla potentialen används dock inte i dag och därför återskapar vi arbetslivets orättvisor i pensionen.

Varför har vi pension?

Pension är en form av försäkring

Alla åldras vi och någon gång i livet kommer vi inte att orka arbeta längre. Det behöver vi spara inför, för utan arbete har vi ingen inkomst. Men hur gammal kommer jag att bli? Hur mycket kommer jag att behöva spara? Det går aldrig att veta med säkerhet. Ska jag spara själv? Behöver jag spara mycket? Troligen mycket mer än vad jag hinner använda. De flesta skulle hellre spara mer och dö innan de hinner använda upp sparkapitalet, än spara för lite och behöva uppleva ålderdomen i fattigdom.

Vad händer om vi i stället sparar tillsammans? Det går att med ganska stor säkerhet förutse hur länge i snitt en grupp med människor kommer att leva. Om vi då sparar tillsammans, då behöver alla bara spara så mycket som behövs för den gemensamma förväntade levnadslängden. Pengarna som blir över från de som dör innan den förväntade levnadslängden går till de som lever längre. På så sätt behöver alla spara mindre. Helt enkelt: Tillsammans försäkrar vi oss mot åldern.

Pension skyddar äldre från fattigdom

Den som inte kan arbeta och försörja sig själv ska inte behöva leva i fattigdom. Till slut blir vi alla gamla, därför finns inte samma moraliserande aspekter för åldersfattigdom som för arbetslöshet. De som inte haft möjlighet att själva spara till sin ålderdom ska inte behöva svälta. Därför finns obligatoriskt gemensamma sparanden till pension, men också ett grundskydd och fattigdomsskydd som ska skydda alla från fattigdom.

Pension omfördelar resurser i livet

Låt oss ta ett exempel: för den med inkomster på 25 000 kronor skulle en inkomstökning på 1 000 kronor kunna öka livsglädjen mycket, men för den med inkomster på 100 000 kronor skulle en inkomstökning på 1 000 kronor inte göra någon större skillnad. Vår inkomst varierar mycket genom våra liv. Vi kan säga att innan vi börjar jobba har vi väldigt liten inkomst och när vi är äldre och inte längre kan arbeta har vi lägre inkomst.

Därför omfördelar vi genom livet. Samhället ger stöd till barnfamiljer: barnbidrag, gratis skolgång och så vidare, för att kompensera för den låga inkomsten, medan när vi börjar arbeta, betalar vi skatt för att indirekt betala för det stödet vi har fått. På så sätt jämnas inkomster ut över olika delar av livet och vår samlade livsglädje blir större. Pension fungerar på motsvarande sätt, fast när vi är äldre. Hur mycket man tjänar genom arbetslivet bör då också kopplas till hur mycket man ska få i pension, för att jämna ut inkomster genom livet.

Vad borde vårt pensionssystem leverera?

Pensionen som försäkring räcker inte till för levnadskostnaderna

Pension ska först och främst vara en försäkring inför ålderdom och en försäkring av vår arbetsförtjänst. Dagens pensionssystem är bra på att ersätta inkomst för de med hög inkomst, men är sämre på att ersätta arbetsförtjänsten för de med medel och låg inkomst.

Pensionen för de allra flesta fungerar inte som försäkring för att ekonomiskt klara ålderdomen. Medianen för den totala¹ pensionen var 2023 före skatt 19 500 kronor². Det kan jämföras med Konsumentverkets uppskattning för en normal hushållskostnad för en pensionär på 15 750 kronor³. Efter skatt⁴ kan alltså medianpensionären uppskattas ha för lite för att klara varje månad. Medianpensionären är alltså beroende av vårt skyddsnet i form av bostadstillägg och liknande.

Pensionssystemet är felskruvat. Pensionen som försäkring räcker inte till för levnadskostnaderna⁵, trots grundskydd.

Garantipension räcker knappt till som fattigdomsskydd och straffar arbete för många

Ingen pensionär ska behöva leva i fattigdom. Dagens grundskydd ger tillräckligt skydd för att ingen ska behöva leva i absolut fattigdom, eller materiell och social fattigdom, vilket är en självklarhet i pensionen. Trots det har många en låg pension, även med grundskyddet, garantipensionen.

I dag får en ensamstående pensionär med maximal garantipension 11 603 kronor. Det är drygt en tredjedel av medianlönen i samhället, eller lite över hälften av vad en medelpensionär får i total pension. Det kan tyckas vara rättvist för dem som inte arbetat ihop till pension, utan valt att inte arbeta under stora delar av livet och försörjt sig på andra sätt.

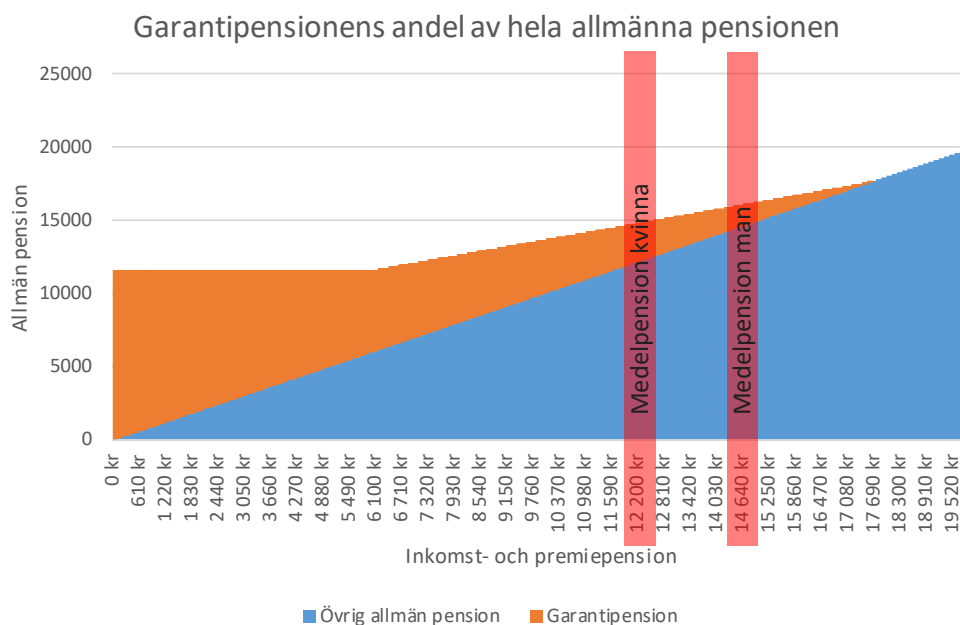
¹ Med total pension avses allmän pension, avtalad pension och privat pension.

² Enligt Pensionsmyndighetens uppskattning i sitt underlag "Så blir pensionen 2024" <https://www.pensionsmyndigheten.se/nyheter-och-press/pressrum/sa-blir-pensionen-2024>

³ Beräknat enligt Konsumentverkets Hushållskostnader per månad, Konsumentverkets referensvärden 2023. Räknet på ett ensamhushåll i en medelstor stad med en hyra på 7 500 kronor.

⁴ Uträknet med Skatteverkets inkomstuträkning för någon född 1954, medlem i Svenska kyrkan och boende i Hörby. Hörby används för skattesatsen är nära snittet.

⁵ Det finns andra sätt att räkna ut levnadskostnader på. Exempelvis Socialstyrelsens "skäliga levnadsnivå". Här vill vi göra en skillnad på att överleva och leva. Där Konsumentverkets siffror är bättre för att beräkna vad det kostar att leva.

Resonemanget har dock ett problem. De allra flesta garantipensionärer har arbetat, många av dem mycket och länge. Även om de får högre pension än maximal garantipension när den bryts mot allmän pension⁶, kan den fortfarande anses vara orimligt låg, särskilt i jämförelse med maximal garantipension. Drygt 1,2 miljoner, eller mer än hälften av landets pensionärer, har hel eller delvis garantipension. De allra flesta av dessa har haft ett fullt, eller i hög grad fullt arbetsliv.

Problemet med det svenska grundskyddet ligger i dess konstruktion. Ett grundskydd som inte är en bas, utan bara en garanti som bryts mot annan inkomst, gör att skillnaden mellan inget arbete alls och mellan mycket arbete, men med låg lön, är liten om den finns alls. Det skapar en orättvisa mellan dem som inte arbetat och dem som har ett långt och aktivt deltagande i arbetslivet.

Som det går att se i diagrammet ovan, får även de med normal lön och normalt arbetsliv en pension där delar består av garantipension. Det gör att om de skulle ha tjänat in till 100 kronor extra i inkomst- och premiepension, skulle de få ut mindre än 100 kronor mer i allmän pension.

Grundskyddets konstruktion orsakar det som problematiskt kallas "respektavståndet". Eller rakare: arbete riskerar för många att inte löna sig i mer pension.

Ett pensionssystem som har en generell grund i stället för dagens garanti, skulle inte skapa samma problem, eftersom den inte skulle minska när man tjänat in själv till pensionen. Samtidigt kan en grundpension skapa andra svagheter, såsom att en sådan lösning får en svagare koppling till inbetalningar till pensionssystemet.

Pensionssystemet är felskruvat. Även de med låg lön ska få en bättre pension av att arbeta.

⁶ I exemplet i diagrammet har inte inkomstpensionstillägget räknats med.

Pension som försäkring ska inte nödvändigtvis ersätta inkomst

I den svenska debatten ifrågasätts sällan att pension ska ersätta just inkomst och inte något annat, såsom arbete. Det är dock inte en självklarhet att pension enbart ska knytas till inkomst. Ett pensionssystem med både en generell grundpension och den allmänna pensionen skulle i större utsträckning kunna gynna deltagande i arbete.

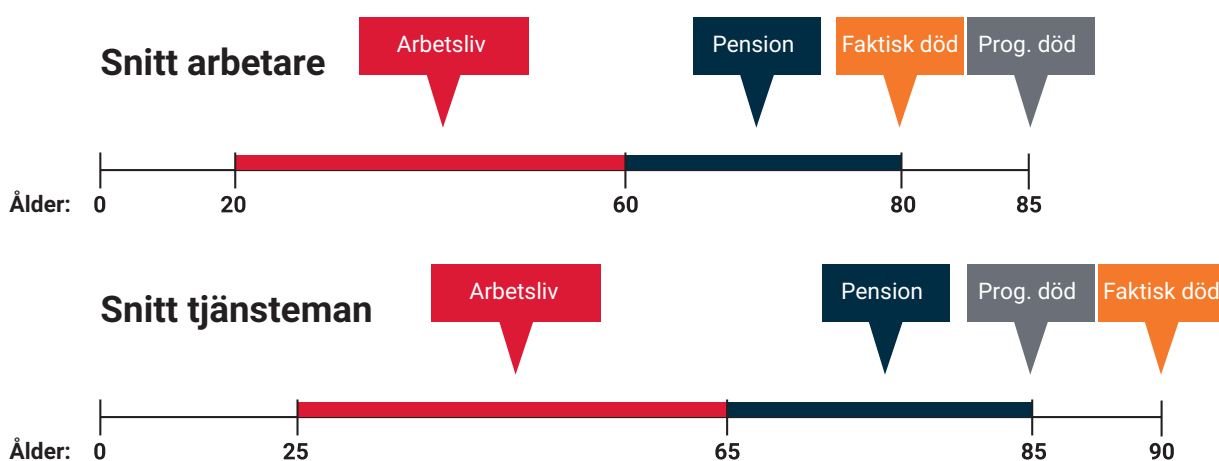
Dagens eleganta konstruktion, med ett relativt självjusterande fristående avgiftsbestämt system, är beroende av att in- och utbetalningar är kopplade. Livsinkomstprincipens koppling mellan inbetalning till pensionen och pensionens nivå är logisk. Samtidigt skapar den raka kopplingen mellan inkomster och pensionsnivåer orättvisor. Pensionerna blir för låga för stora grupper. Deltagande under ett helt arbetsliv premieras otillräckligt. Och lön i sig är inte något mått på rättvisa.

Pensionssystemet är felskruvat. Arbete bör värderas högre i pensionssystemet.

Hur definierar vi ålderdom i pensionssystemet?

Pensionsåldern och livslängdsförväntningarna i pensionssystemet är gemensamma för alla som är födda samma år. Det bygger på en syn där åldern definierar ålderdom. Ett annat sätt att se på det är när man inte längre kan arbeta på grund av att kroppen slitits ut med åldern.

Åldrande sker i olika tempon. Vi vet att olika grupper lever olika länge. Arbetare dör generellt tidigare än tjänstemän och deras kroppar slits ut tidigare. Tjänstemän har oftare en utbildning som gör att de träder in på arbetsmarknaden senare, vilket gör att de är äldre när de arbetar lika länge som en arbetare.⁷

Obs, exemplet ovan är fiktivt och endast till för att illustrera hur skillnaderna fungerar.

⁷ Hur det fungerar går att se i figuren. Ett arbete kan vara lika långt men på grund av pensionsålder och prognostiserad död skiljer sig åt så får det väldigt olika effekter för pensionen

Det gör att den gemensamma pensionsåldern påverkar tjänstemän och arbetare olika. Trots att en arbetare och tjänsteman skulle arbeta lika många år, skulle arbetaren vara mycket mer begränsad i dess val av pensioneringsålder medan en tjänsteman som träder in i arbetskraften senare har större möjlighet att påverka sitt arbetslivs längd.

Det skulle kunna motverkas genom att införa en pensionsålder kopplat till antal år i arbete. Det skulle samtidigt leda till att de med låg- och medelinkomst då skulle få ännu lägre pensioner. Pengarna skulle inte räcka till. Medellivslängden och därmed delningstalet⁸ räknas ut gemensamt för alla födda samma år. Det skulle innebära att pensionen för de som tar ut pensionen tidigare, därför att de påbörjade arbetslivet tidigare, behöver dela pensionen på fler år, vilket skulle ge en lägre pension.

		Förgymnasial utbildning	Gymnasial utbildning	Eftergymnasial utbildning
30 år	Män	49,33	51,66	54,75
	Kvinnor	52,38	54,7	57,68
65 år	Män	18,35	19,25	21,31
	Kvinnor	20,46	21,62	23,85

Medellivslängden skiljer sig mycket mellan olika grupper. Vid 65 års ålder förväntas eftergymnasialt utbildade kvinnor leva fem och ett halvt år längre än män med endast förgymnasial utbildning.

Sättet som pensionssystemet ser på ålderdom är orättvist. Det straffar i praktiken de som börjar arbeta tidigare och de som på grund av sitt arbete får ett kortare liv, alltså många grupper av arbetare. Samtidigt går det inte att dela upp pensionsåldern efter antal år i arbete utan att också behöva införa ett system som kan räkna ut olika medellivslängdsförväntningar, i varje fall inte om arbetare inte ska få en väsentligt sämre pension.

Det skulle vara oerhört svårt att ta fram ett system som kan räkna ut olika medellivslängdsförväntningar och det skulle göra pensionssystemet både komplext och mer svårförstått. Därför är det praktiskt ogenomförbart.

För att motverka effekterna i pensionssystemet av den orättvisa synen på ålder, måste man snarare se till att arbetare får bättre livs- och arbetsvillkor, för att på så vis förlänga deras liv. Det finns också behov av att hitta vägar för att kunna överbrygga tiden mellan ett tidigare utträde ur arbetslivet och själva pensionsåldern utan att pensionsersättningen lider.

Pensionssystemet är felskruvat. Du ska inte få en sämre och kortare pension bara för att du haft dåliga villkor i arbetslivet.

---

⁸ Se mer om hur delningstalet definieras i kapitel 7 och i avsnittet om pensionsbegreppen.

Ens eget ansvar gentemot det vi inte kan kontrollera

Alla har ett visst ansvar för sitt eget liv och sin egen försörjning. Det finns i dag flera olika obligatoriska försäkringar, såsom pension och sjukförsäkringar, som skyddar oss när saker som vi inte kan kontrollera händer. Sjukdom, ålderdom och arbetslöshet är saker som vi i olika grad kan kontrollera, därför behövs gemensamma lösningar.

Pension kan vara rättvis när den ges efter prestation, i form av hur stora förvärvsinkomster man har haft, hur länge man har förvärvsarbetat eller hur mycket betalt och obetalt arbete man totalt har utfört. Men då måste pensionssystemet, andra försäkringar eller liknande, korrigera skillnader som uppstår av annat än prestation, såsom sjukdom och föräldraskap.

Dagens pensionssystem lyckas inte göra det. Därför behövs starkare insatser för att kompensera för det som vi själva inte kan kontrollera. Huvudsakligen gäller det följande områden:

- sjukdom och vård av närstående
- arbetslöshet
- arbetsskador och arbetssjukdomar
- föräldraskap
- funktionsnedsättningar
- skillnader i levnadslängd som beror på arbete.

Pensionssystemet är felskruvat. Du ska inte behöva ta ansvar för det du inte kan kontrollera.

Den låga pensionsnivån och pensionsförmånens form gör oss beroende av våra anhöriga

Samhällets strukturer och system direkt och indirekt formar våra liv, hur vi strukturerar våra familjeenheter. Pensionssystemet innehåller flera system som formar oss.

Det är viktigt att vi själva får bestämma över våra liv och att vi inte görs beroende av andra. Det motverkar pensionen i dag på flera olika sätt. Tydligast är premiepensionen, där par uppmuntras föra över delar av sin pension för att motverka skadorna på kvinnors pension av ett ojämlikt samhälle. Framför allt kvinnor görs beroende av män för deras pension.

Den för många låga nivån på pensionen gör en alltmer beroende av familj och andra närstående. Det blir svårare att ta hand om sig själv ekonomiskt, i stället får familjen ta en större roll för sin framtida försörjning. Pensionen måste ge en tillräcklig nivå för att man ska klara sig själv.

Samtidigt påverkar ålderdomen annat än bara försörjning och man blir mer beroende av äldreomsorg och vård. Blir äldreomsorgen och vården mer eftersatt kan man som äldre bli alltmer beroende av att andra ger stöd. För överklassen finns möjligheten att köpa sig till stöden, men för vanliga arbetare blir det ett beroende av familj och närstående. Något som leder till att framför allt arbetarkvinnor får ta ett ännu större ansvar för något som samhället borde ha tagit ansvar för.

Pensionssystemet är felskruvat. Pensionssystemet ska inte tvinga oss att vara beroende av andra.

Pensionssystemet fungerar dåligt för de som flyttar eller flyr till Sverige

De flesta som migrerar till Sverige gör det i ung ålder. Det innebär att de genom arbete vanligtvis betalar in till pensionssystemet under stora delar av sina liv. Trots det är det många som hamnar på garantinivå, eftersom färre intjänande år gör stor skillnad i pension. För dem som invandrar senare i livet, och inte hunnit bo i Sverige i 40 år, finns möjligheten att få äldreförsörjningsstöd för att tillsammans med allmän- och garantipension dryga ut pensionen till en skälig levnadsnivå.

Grundtanken med pensionssystemet är att grundskyddet ska vara bosättningsbaserat för att det inte ska gå att missbruka sent i livet. Den delen som vi själva har varit med och finansierat ska man kunna ta med sig ifall man migrerar från Sverige. Det är därför det går att ta ut svensk allmän pension, även om vi väljer att bo utomlands. Samtidigt finns många migranter som kommer från länder och bakgrunder där de inte har kunnat pensionsspara eller där deras pensionssparande helt enkelt inte längre finns kvar av olika skäl som ligger utanför deras kontroll.

Dagens konstruktion av det svenska grundskyddet gör att de med låg inkomst inte har några pensionsrelaterade incitament till att arbeta. Det lönar sig lite. Likaså är det för många som migrerar till Sverige, eftersom de inte hinner arbeta sig till någon betydande allmän pension. Andra former av grundskydd, exempelvis en bas, skulle skapa starkare incitament till arbete för de som migrerar tidigt i livet. För de som migrerar sent i livet, är det dock svårare att hitta en annan lösning än ett rent fattigdomsskydd, såsom dagens modell med äldreförsörjningsstöd. Ett rättvist pensionssystem behöver i grunden bygga på tid i arbete och pension knutet till livsinkomster.

Pensionssystemet är felskruvat. Även de som flyttar till Sverige ska kunna arbeta för sin pension.

Det är bra att dagens arbetande delvis finansierar dagens pensionärer

Vårt svenska pensionssystem är till stora delar ett så kallat "Pay-as-you-go"-system (PAYG). Den största delen av pensionen, inkomstpensionen, betalas till största del av dagens arbetande. Genom att pensionen överförs mellan generationer, behöver vi inte spara oerhört mycket pengar för varje grupp pensionärer.

PAYG-system kan dock orsaka problem; för vad händer om pengarna inte räcker till? Eller om en generation behöver betala in mer till en annan än vad de själva får ut? Det gamla ATP-systemet led av den typen av problem.

Det svenska pensionssystemet är i grunden smart. Genom avsättningar och balanserande mekanismer, kan det säkerställa att pensionen räcker till. Samtidigt gör dessa "fiktiva" avsättningar att man får en pension som också reflekterar vad man betalat in.

Nackdelen med denna typ av premiebestämt, "fiktiva", system är att det är svårt att omfördela på ett rättvist sätt, det blir lätt komplext. Det är svårt att förutse vad man ska få i pension och man får ett större personligt ansvar för sin pension.

Vi tror att fördelarna överväger nackdelarna med grunden i pensionssystemet. Många länder runtomkring oss lider av pensionssystem, som inte är ekonomiskt hållbara för att klara framtida pensionsutbetalningar. De som betalar in till pensionen kan inte vara säkra på att systemen överlever till den dagen de själva går i pension.

Sverige har ett pensionssystem som är byggt för att ekonomiskt hålla över generationer. Det är värt att värna.

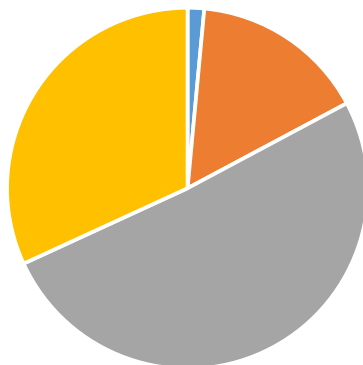
Förtroendet för vårt pensionssystem är för lågt

Pension är ett kontrakt mellan generationer om att vi ska ta hand om varandra. Det är också en trygghet som samhället garanterar oss. När jag blir gammal, ska jag klara mig.

Det bygger på att man har förtroende för den överenskommelsen. Men är det så?

Den undersökning som IF Metall låtit göra visade att en procent av våra medlemmar har stort förtroende för att pensionssystemet kommer att ta hand om dem och framtida generationer. Bara knappt var sjätte medlem har något förtroende för pensionssystemet. Det är katastrofsiffror för förtroendet för vårt svenska pensionssystem. IF Metalls medlemmar är inte unika. Andra undersökningar visar att kunskapen om och förtroendet för vårt svenska pensionssystem är otillräckligt.

Litar du på att pensionssystemet kommer kunna ta hand om dig och framtida generationer?

■ Ja, väldigt mycket ■ Ja, ganska mycket ■ Nej, inte särskilt ■ Nej, inte alls

Oavsett hur välkonstruerat ett pensionssystem är, behöver det förtroende för att lyckas. Utan det förtroendet börjar människor leta efter andra lösningar för att ta hand om dem när de blir äldre.

Pensionssystemet är felskruvat. Vi behöver reformera pensionssystemet, så att man kan lita på det.

IF Metall har nödvändiga förslag för att förbättra pensionen

Policyförslag

Vårt pensionssystem har stora brister och det räcker inte med småändringar för att lösa det. Vi behöver en pensionsreform.

Det ska löna sig för alla att arbeta, även låginkomsttagare

Dagens pensionssystem gynnar inte arbete för alla, särskilt låginkomsttagare. Garantipensionen ser till så att arbete inte gör lika stor skillnad i pension för vissa som för andra. Därför föreslår vi att ersätta garantipensionen med en generell grundpension på 4 000 kronor i månaden. Det ger de allra flesta en bättre pension, även om något fler skulle bli beroende av äldreförsörjningsstödet som vi vill stärka med 10 procent. För kvalificering till grundpension skulle det krävas 40 år i arbete.

Pensionen räcker inte till. Avsättningen i den allmänna pensionen behöver öka och onödigt komplicerade system med skattereduktion och pensionsavgift bör ersättas med rakare modeller. Vi föreslår att ålderspensionsavgiften, som är en del av arbetsgivaravgiften, höjs till 18,5 procent och att pensionsavgiften och den medhörande skattereduktionen avskaffas. Höjningen av ålderspensionsavgiften vill vi ska finansieras genom en 7 procentenheter lägre allmän löneavgift och en 1,29 procentenheter högre arbetsgivaravgift.

En pension som lönar sig för fler gör att systemets legitimitet stärks och att motivationen till arbete stärks. På så vis kan det vara värt för fler att arbeta och bli mindre beroende av det allmänna.

Pensionen måste bli mer jämställd

Arbetslivet är inte jämställt. Kvinnor har i snitt lägre lön än män, inte samma möjlighet till heltidsarbete, vilket gör skillnaden ännu större. Pensionen speglar och fördröjer de orättvisorna. Därför föreslår vi den tidigare omnämnda grundpensionen. Det väger upp för människor som har haft lägre löner.

Genom att även låta föräldraledighet och liknande frånvaro från arbete kvalificera till grundpensionen, vill vi se till att fler kvinnor får en bättre grund att stå på inför pensionen. Det skulle tydligare omfördela, så att pensionen blir mer kopplad till arbete och insats, snarare än bara till arbetsinkomst.

Föräldraledigheten och den sämre löneutvecklingen som följer av denna drabbar särskilt kvinnors pensioner hårt. Det behöver kompenseras. Därför föreslår vi en kraftigt stärkt pensionsrätt för barnår och stärkt inbetalning till kollektivavtalad pension under föräldraledigheten.

Ojämställdhet är ineffektivt. Det är resurser som inte hamnar rätt och genom att motverka ojämlikhet, stärker vi både systemet och den samlade nyttan.

Arbetare ska inte straffas för att de har en dålig arbetsmiljö

Arbetare tar större skada av sitt arbete på grund av dess natur och av dålig arbetsmiljö. Pensionssystemet är uppbyggt så att individen själv måste ta ett stort ansvar för sitt arbetsliv och pension. Det gör att konsekvenserna av ett hårt arbetsliv och en dålig arbetsmiljö ofta drabbar arbetaren själv. Särskilt när arbetare dör så mycket tidigare än andra, delvis på grund av sitt arbete.

Det är orimligt att arbetare ska dö tidigare än andra. Därför föreslår vi en omfattande arbetsmiljösatsning riktad mot arbetare och arbeten med utsatt arbetsmiljö. Samtidigt finns det visst arbete som aldrig kommer att kunna gå att arbeta ett helt arbetsliv i. Det kommer att slita ut människor. Därför föreslår vi att möjligheten för omställning måste stärkas ytterligare.

Arbetare börjar arbeta tidigare, slutar arbeta tidigare och dör tidigare. Det gör att de särskilt straffas i dagens pensionssystem. Därför föreslår vi en ny socialförsäkringsförmån som ersätter de särskilda reglerna för äldre i sjukersättningen, Trygghetspension. Trygghetspensionen ska brygga tiden mellan behovet av ett tidigt utträde från arbetsmarknaden efter ett fullt arbetsliv och ordinarie pensionsålder.

Det finns andra mer direkta sätt som socialförsäkringssystemet missgynnar arbete, såsom karensavdraget. Karensavdraget påverkar arbetare som inte kan arbeta hemifrån till att både få sämre inkomst under arbetslivet, men även sämre pension. Därför föreslår vi att avskaffa karensavdraget.

Problemen som kommer av dålig arbetsmiljö är dyra för samhället och för de som drabbas. Genom att färre kan arbeta ett fullt arbetsliv och fler behöver vård och stöd, belastas det allmänna för lidande och för kostnader som oansvariga företag skapar.

Samlade effekter och kostnader

Det är givetvis inte enkelt att med precision uppskatta hur mycket mer i pension som en medlem i IF Metall skulle få med våra pensionsförslag. Människors liv och resa genom arbetslivet ser olika ut. Mycket händer som får påverkan.

I vår beräkningsmodell med några olika exempel på arbetstagare, där vi försökt uppskatta merparten av våra förslag, stärks pensionen med mellan 20,9 till 26,7 procent eller mellan cirka 5 500 kronor och 9 500 kronor i månaden. Det är en kraftig förstärkning av pensionen.

Sverige är ett av de länder i Europa där det allmänna lägger minst andel av BNP på pension. År 2024 förväntas 430 miljarder betalas ut i allmän pension. Vårt förslag höjer det med cirka 50–60 miljarder kronor, och på ett sätt som främst gynnar låg- och medelinkomsttagare.

Effekterna av våra reformförslag innebär ökade kostnader på drygt 33 miljarder kronor för statskassan och cirka 14 miljarder kronor, som hämtas från AP-fondernas överskott, samt en höjd arbetsgivaravgift med 1,29 procent.

Vår pensionsmodell och våra exempel

För att bättre förstå pensionen och olika förändringar i pensionssystemet har vi tagit fram en modell av pensionssystemet. Modellen är inspirerad av Pensionsmyndighetens typfallsmodell. Modellen ska inte användas för att prognostisera faktisk pension för enskilda, då är exempelvis tjänsten minpension.se bättre, i stället använder vi den för att exemplifiera pensionen.

Modellen förutsätter en reallöneutveckling på 1 procent. Framst används uppgifter från 2023 och modellen är "reell", alltså finns ingen inflation utan uppgifterna är uträknade i 2023 års "värde". Real avkastning förutsätts vara 1,7 procent.

Modellen tar bland annat hänsyn till sjukpenning, sjukpenningtillägg, sjukersättning, föräldrapenning och föräldraledighet, föräldrapenningtillägg, pensionsrätt för barnår, premiefrielseförsäkring, pensionsgrundande inkomst, tak i allmänna och avtalade pensionen, garantipension, inkomstpensionstillägg, inkomstpension och premiepension.

Modellen räknar inte med bostadstillägg eller äldreförsörjningsstöd. Bostadstillägg räknas ut manuellt där det är relevant och äldreförsörjningsstöd kvalificerar inga av våra exempelpersoner till.

För avtalad pension används SAF-LO pension. Arvsvinster och delningstal bygger på Pensionsmyndighetens uppgifter. Arvsvinster för avtalad pension förutsätts vara desamma som premiepension. Delningstalen för avtalade pensionen är egenuträknade⁹.

Exempel 1: Teknik-Mirza

Det första exemplet är en man på 45 år som arbetar inom Teknikavtalet IF Metall. Han är gift och har två barn. Han immigrerade till Sverige som 25-åring och började arbeta vid 30 års ålder. Han går i pension vid 68 års ålder. Hans ingångslön är 38 000 kronor.

	Nuvarande	Vårt förslag
Inkomstpension	17 631 kronor	19 249 kronor
Premiepension	2 914 kronor	3 180 kronor
Grundskydd	0 kronor	4 777 kronor
SAF-LO	5 599 kronor	6 286 kronor
Inkomstpensionstillägg	0 kronor	0 kronor
Total pension	26 144 kronor	33 493 kronor

Exemplet får 63 procent i kompensationsgrad i vårt förslag och en total pension på 33 493 kronor. I nuvarande pensionssystem får han 50 procent i kompensationsgrad och 26 144 kronor.

Exempel 2: Tvätt-Anna

Det andra exemplet är en kvinna på 55 år som arbetar inom Tvättavtalet. Hon är ensamstående och har tre barn. Hon går i pension vid 65 års ålder. Hennes ingångslön är 20 000 kronor. Hon är arbetslös i två år. Vid 62 års ålder blir hon sjukskriven och får sjukersättning från 63 och går i pension vid 65 års ålder.

	Nuvarande	Vårt förslag
Inkomstpension	10 189 kronor	11 549 kronor
Premiepension	1 714 kronor	1 949 kronor
Grundskydd	876 kronor	4 198 kronor
SAF-LO	3 260 kronor	4 021 kronor
Inkomstpensionstillägg	600 kronor	0 kronor
Total pension	16 039 kronor	21 717 kronor

Exemplet får 76 procent i kompensationsgrad i vårt förslag och en total pension på 21 717 kronor. I nuvarande pensionssystem får hon 56 procent i kompensationsgrad och 16 039 kronor.

Vi använder även ett alternativt scenario för exempel två, där hon inte blir lika sjuk och klarar att arbeta till riktåldern på 68 år. Då får hon en total pension på 25 709 kronor i vårt förslag och 19 182 kronor i dagens pensionssystem.

Exempel 3: Bemannings-Sara

Det tredje exemplet är en kvinna på 25 år som arbetar inom Bemanningsavtalet. Hon gifter sig och får två barn. Hon går i pension vid 70-årsåldern. Hennes ingångslön är 28 000 kronor. Hon är arbetslös i två år.

	Nuvarande	Vårt förslag
Inkomstpension	17 816 kronor	19 864 kronor
Premiepension	3 112 kronor	3 475 kronor
Grundskydd	0 kronor	5 946 kronor
SAF-LO	5 521 kronor	6 839 kronor
Inkomstpensionstillägg	0 kronor	0 kronor
Total pension	26 449 kronor	36 123 kronor

Exemplet får 87 procent i kompensationsgrad i vårt förslag och en total pension på 36 123 kronor. I nuvarande pensionssystem får hon 63 procent i kompensationsgrad och 26 449 kronor.

Exempel 4: Motorbranschs-Roger

Det fjärde exemplet är en man på 45 år som arbetade inom Motorbranchavtalet. Han är gift och har ett barn. Han var med om en arbetsplatsolycka när han var 40 år och fick en icke godkänd arbetssjukdom. Efter arbetsplatsolyckan får han sjukersättning på heltid. Han går i pension vid 68 års ålder. Hans ingångslön är 30 000 kronor.

	Nuvarande	Vårt förslag
Inkomstpension	21 230 kronor	14 980 kronor
Premiepension	2 437 kronor	2 633 kronor
Grundskydd	0 kronor	4 777 kronor
SAF-LO	5 724 kronor	6 082 kronor
Inkomstpensionstillägg	125 kronor	0 kronor
Total pension	22 031 kronor	28 473 kronor

Exemplet får 134 procent i kompensationsgrad i vårt förslag och en total pension på 28 473 kronor. I nuvarande pensionssystem får han 104 procent i kompensationsgrad och 22 031 kronor. Notera att kompensationsgraden blir missvisande hög, eftersom den är beräknad på sjukersättningen.

Vi använder ett alternativt scenario för exempel fyra, där han inte är med om arbetsplatsolyckan och kan fortsätta arbeta. Då får han en total pension på 35 144 kronor i vårt förslag och 27 803 kronor i dagens pensionssystem.

Hur motsvarar exemplens pension levnadskostnader?

För att bättre föreställa sig hur stor en pension är så går det att ställa det emot förväntade kostnader. Ett sätt att uppskatta levnadskostnaderna är Konsumentverkets hushållskostnader för 2023¹⁰.

¹⁰ Konsumentverket 2023, *Hushållskostnader per månad – Konsumentverkets referensvärden 2023*.
<https://stpubshop.blob.core.windows.net/publikationer/kostnadsberakningar-hushallskostnader-2023-konsumentverket.pdf>.

		Hyra	Hushålls-kostnader	Pension efter skatt	Bostads-tillägg
Teknik-Mirza	Samboende	10 000 kronor	24 620 kronor	22 707 kronor	0 kronor
Tvätt-Anna	Ensamstående	7 000 kronor	15 750 kronor	15 334 kronor	4 900 kronor
Bemannings-Sara	Samboende	10 000 kronor	24 620 kronor	24 366 kronor	0 kronor
Motorbransch-Roger	Samboende	10 000 kronor	24 620 kronor	19 558 kronor	0 kronor

Kostnadsuppskattningen är väldigt begränsad och innehåller till exempel inte kostnader för transport, såsom bil eller kollektivtrafik. Hänsyn tas heller inte för de särskilda kostnader som äldre kan ha.

För exempel 2, som är ensamstående, finns det inte mycket pengar över och budgeten är väldigt begränsad. Övriga exempel har en något bättre situation, men det beror på hur mycket deras partners har i inkomst.

Rapportens disposition

Rapporten är uppdelad i tre delar. Den inledande delen läser du nu. Med förord och kapitel ett som sammanfattar hela rapporten och bygger förståelsen av pension som hela arbetet utgår ifrån.

Den andra delen är en tematisk genomgång av olika pensionsområden. Kapitel två hanterar den allmänna pensionens struktur. Kapitel tre hanterar klassorättvisor och arbetares särskilda utsatthet. Kapitel fyra hanterar jämställdhet. Kapitel fem hanterar pensionens komplexitet och möjligheten att planera för pensionen. Varje av de tematiska kapitlen inleds med en sammanfattning, därefter presenteras policyförslagen och kapitlen avslutas med en problemformulering som policyförslagen försöker besvara.

Den tredje delen behandlar övriga delar. Kapitel sex går igenom andra olika utmaningar som äldre och samhället i stort står inför men som inte har samma naturliga koppling till pension. Kapitel sju går igenom det allmänna pensionssystemet. Kapitel åtta går igenom det kollektivavtalade pensionssystemet.

Pensionsbegrepp

Riktålder anger det tidigaste året som det går att ta ut inkomst- och premiepension. Begreppet riktålder införs formellt från 2026. År 2023 var motsvarande riktålder 66 år. Riktålder förklaras ytterligare i kapitel 7.

Premie är i försäkrings-sammanhang ett annat ord för avgift.

Förmånsbestämda försäkringar innebär att det är nivån på förmånen som är förhandlad, alltså att arbetsgivaren måste täcka eventuella underskott, men att de även får eventuellt överskott.

Premiebestämda försäkringar innebär att det är nivån på premien som är förhandlad, alltså att eventuella underskott innebär försämrade villkor, men att eventuellt överskott innebär förbättrade villkor.

Kompensationsgrad är pensionen som andel av slutlönen. Ibland räknas bara enskilda delar av pensionen, vanligtvis inkomstpensionen, och ibland hela pensionen.

Delningstal är ett framräknat tal som används för att beräkna sin årliga pension. Talet används för att räkna fram hur stor pension man kommer att få. Delningstalet bygger framför allt på ett antagande om kvarstående medellivslängd för personer i din ålder.

Index används för att mäta förändringar i pris över tid. Ett år anges som referensår och får 100 som index. Följande år antas ett indextal för året som ska reflektera det indexet ämnar följa, såsom i detta fall inkomstutvecklingen i samhället. Sedan går

indextalen att använda för att räkna fram jämförelser, såsom för att få fram vad en inkomst på 1 000 kronor 1999 skulle vara värd 2023, tar vi indextalet för 2023 delat på indextalet 1999 gånger 1 000 kronor.

Pensionsrätt kallas belopp som varje år betalas in till din allmänna pension.

Prisbasbelopp och inkomstbasbelopp är fastställda belopp som höjs varje år i takt med den allmänna prisutvecklingen respektive den allmänna inkomstutvecklingen i samhället. Beloppen används framför allt i socialförsäkringssystemet.

Slutlön är lönen åren innan pensionen, vanligtvis de senaste fem åren.

Kollektivavtalad tjänstepension är en tjänstepension som grundas på ett kollektivavtal mellan arbetsgivare och fack och som de flesta anställda har via jobbet. Kollektivavtalad tjänstepension kallas ibland tjänstepension eller avtalad pension.

2. Pensionen behöver stärkas

Det går att mäta vad dagens pensionssystem ger i kompensationsgrad på olika sätt, men vad de flesta bedömare är överens om är att det inte räcker till. Huvudproblemet är att det betalas in för lite, mindre än vad som var tanken när systemet designades och för lite för att ge en god pension.

Vi föreslår att införa ett nytt grundskydd och höja pensionsinbetalningarna från dagens 17,21 procent till 18,5 procent samt stärka den kollektivavtalade pensionen.

Därför föreslår vi:

- Ett nytt grundskydd som ersätter garantipensionen med en grund på 4 000 kronor
- Höja inbetalningarna till den allmänna pensionen till 18,5 procent
- Förändrade åldersgränser i den kollektivavtalade pensionen
- Stärka åldersförsörjningsstödet.

Policyförslag för en bättre pensionsnivå

Policyförslag: Ett grundskydd som gör att arbete lönar sig

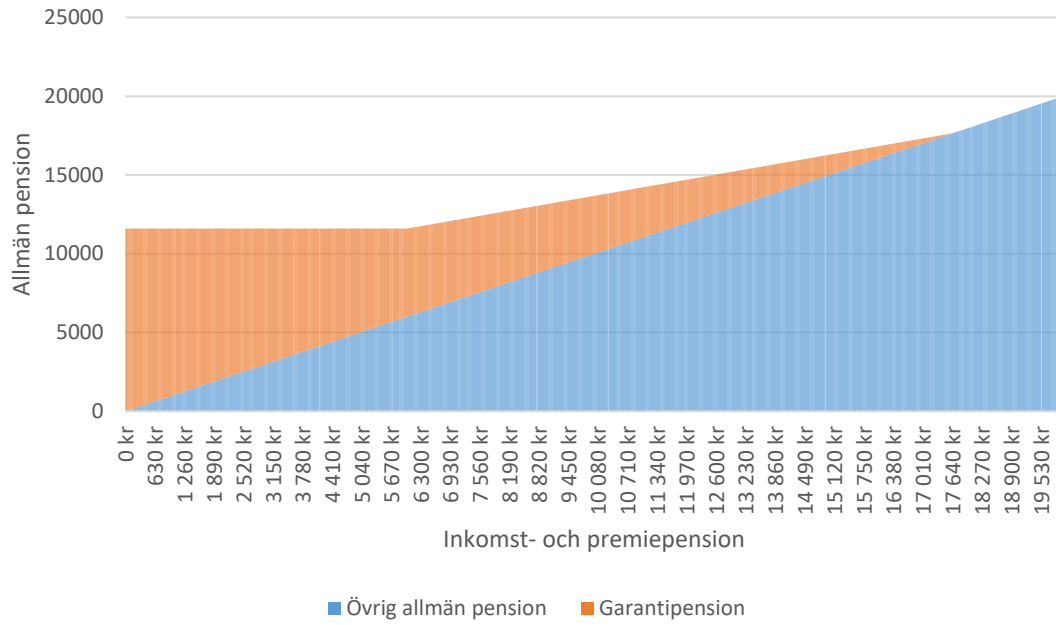
- *att införa ett nytt grundskydd som ska ge bättre pension för låg- och medelinkomsttagare.*

Garantipensionen orsakar flera problem i dagens pensionssystem. Ett av de mer fundamentala är att det skapar det så kallade "respektavstånds"-problemet. Skillnaden mellan de som inte tjänar in till sin pension alls och de som har låg inkomst, men som jobbar ett fullt arbetsliv, är försvinnande litet. Dagens garantipension gör att det inte lönar sig att arbeta.

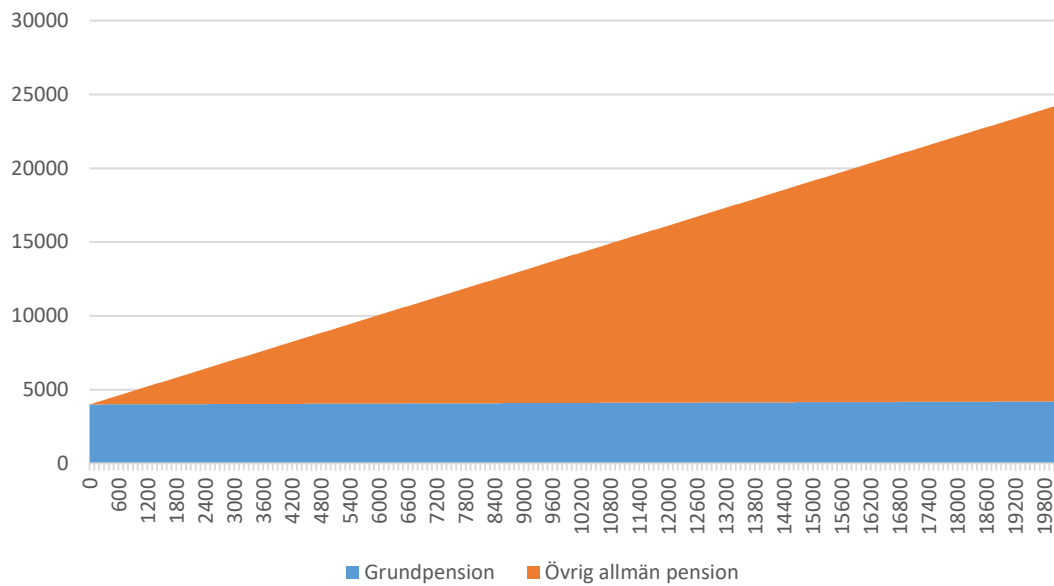
Vidare gör garantipensionen att kopplingen mellan arbete och pension är svag för låg- och medelinkomsttagare. Samtidigt är det svårt att förstå hur mycket garantipension som man kommer att få, vilket gör att det är svårt att planera för sin pension. Garantipensionen "straffar" även de som börjar jobba tidigt i livet, men som måste gå i pension tidigare, eftersom de dels inte kan få garantipension åren innan riktåldern, dels för att garantipensionen räknas på pensionen som de skulle fått vid riktåldern och inte deras faktiska pension.

Därför föreslår vi att avskaffa garantipensionen och ersätta den med en grundpension. Grundpensionen skulle ges på 4 000 kronor och kräva kvalificering. Förmånen ska vara indexerad, följa inkomstutvecklingen och utgå ifrån 2023.

Garantipensionen

Vårt förslag på grundskydd

Kvalificering

För att få full grundpension krävs 40 kvalificerande år. I huvudsak ska kvalificerande år vara år med arbete. Exakt hur kvalificeringen ska gå till behöver utredas närmare.

Förenklat är vårt förslag att ett år kan kvalificeras genom en skattepliktig årsinkomst på minst ett inkomstbasbelopp eller halvtidsarbete i minst halva året. Ett inkomstbasbelopp är 74 300 kronor 2023 eller motsvarar minst 6 200 kronor i månaden. Det skulle göra att föräldrapenning och sjukersättning på lägstanivå kvalificerar. Även omställningsstudiestöd, men inte studier med bara studiemedel.

Det går att få partiell grundpension med minst tre kvalificerande år. För varje kvalificerande år får man 1/40 av full grundpension. Om man har 30 kvalificerande år får man alltså 30/40 av full grundpension eller 3 000 kronor.

Vidare bör flyktingar med asyl beviljas kvalificering efter ålder¹¹. Flyktingar kommer generellt från länder där de inte kunnat "ta med sig" pension från sitt hemland. Därför kommer de under pensionen inte att få en pension som är högre än äldre-försörjningsstödet och för den gruppen är förslaget kostnadsneutralt. För de som är nära pension gör kvalificeringen att de kan komma över gränsen för äldreförsörjningsstöd genom att arbeta de sista åren, på så sätt skapas incitament till arbete och integration.

Finansiering

Införandet av baspensionen skulle högt¹² räknat kosta 85 miljarder kronor. För att finansiera det krävs flera förändringar. Till att börja med avskaffas dagens garanti-pension, vilket skulle ge 26 miljarder. Vidare föreslår vi även att inkomstpensions-tillägget skulle avskaffas för att finansiera reformen, vilket skulle ge ytterligare 5 miljarder.

Vidare föreslår vi att de cirka 40 miljarder kronor, som i dag tas från pensions-systemet till statskassan för de inbetalningar som sker över 7,5 inkomstbasbelopp, i stället går till baspensionen. De sista cirka 14 miljarder kronorna föreslår vi ska hämtas från AP-fondernas överfinansiering. För att fortsätta säkerställa fondernas långsiktiga ställning bör det finnas en mekanism för att hantera kostnaden vid balansering. Vi ser grundpension som mer prioriterat än den gas som diskuterats av andra.

Med vårt förslag skulle alltså staten få in 40 miljarder mindre från pensionssystemet. Vårt förslag ger bättre pensioner vilket skulle innebära ökade skatteintäkter för regioner och kommuner. Förmånen är skattepliktig. Då reformer ska vara kommun-finansiellt neutrala, kan det kompenseras genom justerat stöd till kommunerna och regionerna. Det skulle ge cirka 15–20 miljarder kronor tillbaka till statskassan.

---

¹¹ Alltså exempelvis någon som får asyl i Sverige i 35-årsåldern skulle få tillgodoräkna cirka 15 år för att ersätta arbetande år.

¹² Beräkningen är gjord på antalet pensionsgrundande år från 2019, då krävdes en årsinkomst på något mindre än 20 000 kronor, vilket är avsevärt lägre än de 76 200 kronor som föreslås.

Effekter för enskilda

Att ersätta garantipensionen med en grundpension skulle kraftigt öka pensionen för alla i våra beräkningsexempel på medlemmar, och ger en bättre pension för alla som har tillräckligt med kvalificerande år. Även med få kvalificerande år blir det bättre för de flesta. Tvätt-Anna som är mest beroende av garantipension får det bättre så länge den har minst sex kvalificerande år.

I våra exempel ger grundpensionen cirka 20 procent högre pension och höjer pensionen med mellan 4 808 kronor och 7 824 kronor. Anledningen till variationen är dels att vissa hade tidigare garantipension, dels att grundpensionen räknas upp med inkomstutvecklingen i samhället och blir därför högre för de som går i pension senare.

	Total pension		Skillnad	
	Garantipension	Grundpension	Kronor	Procent
Teknik-Mirza	26 144 kronor	30 921 kronor	4 777	15,4
Tvätt-Anna	16 039 kronor	19 360 kronor	3 322	17,2
Bemannings-Sara	26 449 kronor	32 395 kronor	5 946	18,4
Motorbranchs-Roger	22 031 kronor	26 808 kronor	4 777	17,8

Vårt förslag att införa ett system med grundpension kan dock innebära negativa effekter för människor med kort och lågt intjänande, framför allt de som invandrat till Sverige sent i livet. Principen i dagens pensionssystem är att detta ska hanteras genom att man "tar med" sig sin pension från det landet man flyttar ifrån. Redan i dag fungerar det inte för de som kommer från länder med dysfunktionella pensions-system.

Den negativa effekten som vårt förslag kan få för människor med kort och låg intjänning behöver hanteras. För denna grupp av människor föreslår vi att stärka äldreförsörjningsstödet.

Policyförslag: Höjd inbetalning till inkomst och premiepension

- att höja pensionsavgiften till 18,5 procent.

Dagens pensionsinbetalning är på 18,5 procent av den pensionsgrundande inkomsten, vilket är 93 procent av annan skattepliktig inkomst. Därför blir den faktiska pensionsbetalningen 17,21 procent av skattepliktiga inkomsten. Det är för lite. Kompensationsgraden blir för låg. Samtidigt är systemet onödigt komplicerat.

Därför föreslår vi att göra om hur pension betalas in och höja andelen av den skattepliktiga inkomsten som ska gå till pension. Detta vill vi uppnå genom att ta bort

skatteavgiften och den motsvarande skattereduktionen. I stället vill vi höja pensionsavgiften i arbetsgivaravgiften från 10,21 procent till 18,5 procent och minska den allmänna arbetsgivaravgiften från 11,62 till 4,62 procentenheter.

I praktiken innebär det att arbetsgivaravgiften höjs med 1,29 procent och att pensionen höjs från 17,21 procent till 18,5 procent av inkomsten. Den höjda pensionen finansieras alltså av höjd arbetsgivaravgift.

Vi föreslår inte någon förändring i fördelningen mellan premiepension och inkomstpension, den består vid 2,5 procent och 16 procent. Likaså behåller vi taket för intjänande vid 7,5 inkomstbasbelopp, vilket 2024 motsvarar en månadsinkomst på 47 625 kronor. Tekniskt sätt var den tidigare gränsen vid 8,07 inkomstbasbelopp, alltså 7,5 inkomstbasbelopp av den pensionsgrundande inkomsten. De som befinner sig mellan 7,5 och 8,07 inkomstbasbelopp kommer fortsatt få den maximala inbetalningen.

Förslaget skulle innebära stärkta pensioner och ett tydligare pensionssystem. Höjningen skulle generellt innebära att de allmänna pensionerna blir cirka 7 procent starkare.

Effekter för enskilda

Pensionen blir som väntat kraftigt högre med en högre inbetalning även för våra medlemmar i våra exempelberäkningar. Pensionen höjs med ungefär 5,6 procent i de flesta exempel, exklusive garantipension, och något lägre för dem som är färre år i arbete. Det är en höjning med ungefär 900–1 600 kronor i månaden.

Policyförslag: Stärkt kollektivavtalad pension

- *att ta bort intjänandeåldersgolvet och -taket i den kollektivavtalade pensionen.*

Det svenska pensionssystemet är eftersatt, vilket gör att pensionen blir för låg för många. Samtidigt har det inte blivit så illa som det skulle ha kunnat bli, på grund av att den kollektivavtalade pensionen har utvecklats och tagit ett större ansvar för pensionen än tänkt.

Vi vill fortsatt se en stärkt pension där den kollektivavtalade pensionen blir en del av förbättrade pensioner. Samtidigt kan det inte vara kraftiga ökningarna av den kollektivavtalade pensionen som ska vara vägen framåt för ett förbättrat svenskt pensionssystem. Ljuset behöver riktas på genomgående reformer i det allmänna pensionssystemet.

Vi föreslår att ändra i reglerna för den kollektivavtalade pensionen, så att den mer liknar den allmänna i inbetalande. Genom att ta bort orättvisa ålderskrav i pensionsintjänande, stärks pensionen genom fler inbetalningsår. Det skulle göra den kollektivavtalade pensionen enklare att förstå, och systemet blir mer rättvist för dem som börjar arbeta tidigare i livet.

Effekter för enskilda

Det är svårt att förutspå hur borttagande av åldersgolvet och -taknet påverkar pensionen för den enskilde. I vår pensionsmodell innebär det att de flesta börjar tjäna in två år tidigare och att de kan tjäna in några år till i slutet. Det ger våra exempel mellan 100 kronor och 600 kronor mer i pension.

Policyförslag: Ett starkare äldreförsörjningsstöd som ersätter garantipensionen för de utan annan pension och som ger något mer än en skälig nivå

- *att stärka äldreförsörjningsstödet till att ge 10 procent mer än den skäliga levnadsnivån som stödet nu bygger på.*

Äldreförsörjningsstödet är tänkt att ge stöd, så att alla pensionärer kan leva på en skälig levnadsnivå. I januari 2024 fick 24 599 pensionärer äldreförsörjningsstöd. Förmånen är pensionärers motsvarighet till försörjningsstödet. Vi menar att som pensionär endast få en skälig levnadsnivå blir ovärdigt. Människor ska på livets höst kunna få ha något ytterligare över efter det att de mest nödvändiga kostnaderna är avklarade. I med att vi föreslår att avskaffa garantipensionen och införandet av en grundpension med kvalifikationstid, kan det också leda till att något fler kan behöva söka äldreförsörjningsstöd.

Därför föreslår vi att äldreförsörjningsstödet stärks med 10 procent över en skälig levnadsnivå. Det skulle innebära ett äldreförsörjningsstöd på cirka 8 070 kronor, skattefritt, i dag för ensamstående. Det ökade stödet skulle öka kostnaderna för förmånen med cirka 211 miljoner kronor räknat på de som i dag får stödet. Fler skulle kvalificera även utan de föreslagna förändringarna av basskyddet, men oavsett bedömer vi de ökade kostnaderna som begränsade. Det är en kostnadsökning på drygt 14 procent.

Höjningen gör att äldreförsörjningsstödet höjs till nästan samma nivå som garantipensionen är i dag efter skatt.

3. Pensionssystemets klassrättvisor går att minska

Arbetare dör tidigare än tjänstemän. Delvis på grund av sitt arbete och delvis på grund av olika förutsättningar i livsvillkor. Dagens pensionssystem missgynnar den som dör tidigare, det är i en försäkrings natur och är normalt sätt inget konstigt. Men då arbetare systematiskt både har sämre förutsättningar för att leva länge och skadas i högre utsträckning av sitt arbete blir detta missgynnande, en strukturell orättvisa. Visst arbete kommer det i den förutsebara framtiden inte gå att arbeta ett helt arbetsliv i, oavsett i stort sett hur bra arbetsmiljön än organiseras.

Därför föreslår vi:

- Riktade satsningar på arbetares arbetsmiljö¹³.
- Stärkta möjligheter för omställning.
- Avskaffa karensavdraget.
- En utredning som undersöker hur höjningar av pensionsinbetalningarna kan minska takten av pensionsåldershöjningarna.
- Ett grundskydd som stärker.
- Ta bort pension som avdrag för arbetslöshetsförsäkring.

Om arbetsmiljöarbetet skulle få arbetare att leva lika länge som tjänstemän, skulle det motsvara 2–3 år längre pension eller ungefär 10–15 procents högre pension.

Policyförslag för en klassrättsvis pension

Policyförslag: En stärkt och omstrukturerad trygghetspension

- att införa en ny förmån kallad trygghetspension som avser att brygga tiden mellan arbete och pension för de som inte kan vara kvar i arbete nära pensionen.

Den gemensamma pensionsåldern blir orättvis för de som lever kortare och för de som inte kan arbeta till pensionsåldern. I en perfekt värld skulle många av dem fångas upp av sjukpenning och sjukersättning. Verkligheten visar att det tyvärr är många som inte beviljas stöd fast de inte längre kan arbeta.

Trygghetspensionen infördes för att fler skulle kunna få sjukersättning, då kravet för sjukersättning sänktes för de med bara några år kvar till riktåldern. Tyvärr har inte reformen nått alla som behöver det och genom att vara kopplat till sjukersättningen, är reformen beroende av sjukersättningssystemet.

Därför föreslår vi att reformera trygghetspensionen till att bli sin egna pensionsförmån. I stället för att ha ett ålderskrav som är kopplat till riktåldern bör lägsta åldern vara efter 40 år i arbetslivet. På så sätt träffas bättre arbetare som vanligen har ett tidigt inträde i arbetslivet. Vidare bör även subventionerade anställningar vara kvalificerande, vilket till skillnad från i dag även skulle inkludera Samhalls anställda.

¹³ Även generella satsningar på arbetares hälsa behövs. Detta arbete har begränsat sig till pension och angränsande.

Vi föreslår också att prövningen ska bli generösare genom olika förändringar i prövningens tillämpning. Främst genom att sänka kravet på den nedsatta arbetsförmågans varaktighet. I dag krävs att den är stadigvarande nedsatt, alltså för evigt. Vi menar att i stället bör det vara en nedsättning av arbetsförmågan i minst tre–fem år. Därtill bör dagens prövning på arbetsförmågan mot arbete som den försäkrade haft de senaste 15 åren lättas upp. Den närmare formuleringen behöver utredas.

Samtidigt bör trygghetspensionen ge samma inbetalning till pensionen som arbetet den ska ersätta. På så sätt blir inte pensionen sämre för att man varit tvungen att lämna arbetet i förtid.

Vårt förslag till reformerad trygghetspension innebär att den kommer att nå fler, särskilt arbetare. Färre kommer behöva ta av sin pension för att finansiera tiden mellan att man inte längre kan arbeta och riktåldern. På så sätt blir pensionen avsevärt stärkt för vissa grupper.

År 2023 kostade trygghetspensionen 300 miljoner kronor. Vi uppskattar att förslaget kommer träffa många fler och därmed kosta avsevärt mer än tidigare. Det är svårt att bedöma genomslaget i antalet berörda på arbetsmarknaden och därmed svårt att beräkna hur mycket mer vårt förslag kommer att kosta.

Policyförslag: För att inte arbetare ska dö i förtid krävs förändringar i arbetslivet – Kompensera för pensionsåldern

- *att genomföra en särskild satsning på arbetares arbetsmiljö, stärka kraven och förutsättningarna för arbetsgivare att arbeta med arbetsutvidgning och ge arbetsgivare ett större ansvar för anställdas långsiktiga hälsa.*

Många anställda inom industrin har en så pass dålig arbetsmiljö att de inte kommer att klara av att arbeta fram till riktåldern för pension. Många drabbas av olycksfall, men ännu fler slås ut från arbetslivet på grund av förslitningsskador, stressrelaterade sjukdomar eller annan skadlig inverkan, exempelvis kemikalier.

Det finns ett i huvudsak starkt regelverk för arbetsmiljöarbetet. Arbetsmiljöundersökningar för att undersöka risker och huruvida arbetstagare utför arbete som kan vara hälsofarligt eller onödigt tröttande på grund av arbetsställningar, arbetsrörelser, manuell hantering, repetitivt eller handintensivt arbete. Efterlevnaden av dessa regler måste bli bättre, både för varje arbetstagares skull och för en samhällsekonomi som ger människor fler produktiva år i arbetslivet.

Visst typ av arbete, såsom starkt styrt och bundet, ska undvikas. Det saknas en tydlig definition av vad det innebär och det har därför blivit alltför förekommande.

Arbetsgivares rehabiliterings- och anpassningsansvar för arbetstagare med nedsatt arbetsförmåga är otydligt definierade. Vidare har många arbetstagare med nedsatt arbetsförmåga behov av omplacering som inte tillgodoses. Arbetsgivarens skyldighet att omplacera i flera led måste bli tydlig.

Vi föreslår en omfattande arbetsmiljöreform med särskilt fokus på arbetare:

- Arbetsmiljöverket måste få ökade resurser för att bevaka att reglerna om risk- och konsekvensanalyser av arbetsmiljön efterlevs, både den befintliga arbetsmiljön och risker vid förändringar av verksamheten.
- Det behövs en definition av vad som är starkt styrt och bundet arbete.
- Ett förbud mot att organisera arbetet, så att starkt styrt och bundet arbete uppstår.
- Arbetsgivarens skyldigheter att rehabilitera anställda som är i behov av det behöver förstärkas och förtydligas.
- Arbetsgivarens skyldighet att omplacera anställda som har drabbats av ohälsa behöver förstärkas, även om det innebär att andra nyanställda måste omplaceras för att bereda plats.
- Arbetsgivarna måste bli bättre på att förebygga ohälsosam arbetsbelastning.
- Det måste tecknas fler lokala arbetsmiljöavtal som reglerar samverkan, företagshälsovård samt utbildningskrav för chefer, skyddsombud och anställda.

Effekter för enskilda

Motorbransch-Roger en arbetsskada och inte längre kan arbeta efter 40 års ålder, i stället får han sjukersättning. Med en bättre arbetsmiljö, skulle det vara möjligt för honom att fortsätta arbeta.

Arbetsskadan och den sämre inkomsten ger honom en total pension på 22 301 kronor. Om han hade kunnat fortsätta att arbeta, hade han haft en total pension på 27 803 kronor. Samtidigt är det en dyr kostnad för samhället, förenklat cirka 7 miljoner kronor i sjukersättning och 4,4 miljoner kronor i förlorade skatteintäkter. Arbets-skador är väldigt dyra, både för samhället och för individen.

Policyförslag: För yrken där det inte går att arbeta ett fullt arbetsliv krävs möjlighet till omställning

- *att stärka möjligheterna till omställning i arbetslivet. Omställning ska givetvis inte vara lösningen till dålig arbetsmiljö. Samtidigt finns det arbeten där det i dag inte finns möjlighet till att arbeta ett fullt arbetsliv. Det kan vara arbeten som blir farliga när kroppens förmåga försämras, såsom pilot eller arbeten som blir för tunga att vara i för många år.*

Historiskt har det funnits möjligheter i kollektivavtal för vissa yrkesgrupper att pensionera sig i förtid. Som huvudregel är det bättre att det finns starka möjligheter till omställning så att fler kan arbeta längre. För de grupper som blivit utslitna av sitt arbete har de mer breda arbetsmarknadspolitiska insatserna och andra omställningsmöjligheter funnits.

Det krävs stora möjligheter till omställning. Både till andra arbetsuppgifter och till andra yrken. Eftersom det inte finns bra sätt till att rikta stöd för omställning, bör

det finnas goda möjligheter till omställning för alla. För att möjliggöra omställning till annat yrke krävs ofta utbildning. Dagens omställningsstudiestöd är ett bra första steg i omställningsarbetet, men det krävs mer. Det behövs kulturförändringar i mobilitet – byta jobbspår – på arbetsmarknaden, särskilt bland äldre samt behövs andra stöd, såsom stärkta möjligheter till att flytta för arbete.

Policyförslag: För att motverka orättvisan i att arbetare inte får ta del av fler år som pensionär behöver pensionsåldershöjningarna sakta in – Balansera pensionsåldern

- *att tillsätta en statlig utredning för att se över möjligheten att helt eller delvis kompensera pensionsåldershöjningarna men bibehålla pensionsnivåerna.*

Pensionssystemets automatiska höjning av pensionsåldern är logiskt, eftersom vi lever allt längre. Mer pengar behöver sparas in i pensionssystemet för att finansiera en god pension. Samtidigt är inte höjningarna av pensionsåldern jämn. Därför innebär höjningen av pensionsåldern att vissa grupper får avsevärt färre år i pension. Fördelarna med en gemensam pensionsålder är fortfarande stora, vilket gör att orättvisor i antalet pensionsår blir svåra att lösa enkelt med någon form av differentierad pensionsålder, olika satt för olika grupper.

Vi menar att det är bäst att fortsätta med en gemensam pensionsålder, men att denna inte kan fortsätta att höjas i dagens tempo tills vi har hanterat den enorma livslängdsorättvisa som snabbt växer. Samtidigt skulle pensionerna bli odrägligt låga om det inte kommer in tillräckligt med pengar till pensionssystemet om pensionsåldern inte höjs.

Därför föreslår vi att det ska tillsättas en statlig utredning för att se över möjligheten att helt eller delvis kompensera pensionsåldershöjningarna, men bibehålla pensionsnivåerna. Utredningen bör ge förslag på hur det kan finansieras och vilka mekanismer som automatiskt skulle kunna höja pensionsinbetalningarna. Utredningen bör även se över möjligheter för arbetare att kompenseras genom omfördelning.

Policyförslag: Stärk a-kassan för de som arbetar deltid och är deltidspensionerade

- *att ta bort pension som avdrag för arbetslöshetsförsäkring.*

Många väljer att börja ta ut pension innan riktåldern och fortsätta att arbeta. Det finns många anledningar, kanske kan man inte längre arbeta heltid, men vill fortsätta att arbeta så gott man kan eller kanske behöver man bara fylla ut inkomsten.

I dag görs avdrag på ersättningen från arbetslöshetsersättningen om man har pension. De som arbetar deltid eller heltid och tar ut pension blir "straffade" för att de tar ut pension. Det gör möjligen att det blir billigare för systemen, men det pressar samtidigt dem som arbetar och tar ut pension till att bli pensionärer även när de kanske fortfarande skulle kunna ta ett jobb. Effekten blir att enskilda, som kan jobba, lämnar arbetsmarknaden och får mindre inkomster. Samhällsekonomin förlorar arbetade timmar.

Därför föreslår vi att ta bort avdraget i ersättningen från arbetslöshetsersättning för pension. För systemen bedömer vi att kostnaderna är försumbart små, men för enskilda kan det göra stor skillnad de sista åren innan pensionen.

Policyförslag: Avskaffa karensavdraget

- att avskaffa karensavdraget.

Sjukskrivningar är inte jämnt fördelade i samhället. Vissa grupper är mer utsatta och mer sjuka än andra. Arbetare har inte samma möjlighet som många tjänstemän att arbeta på distans, utan måste vara borta från arbetet. Karensavdraget innebär en stor inkomstförlust, både under arbetslivet och för pensionsintjäningen.

Exempelvis har en snittkvinna i åldern 55–59 år, 27 sjukdagar, medan en jämnårig man endast har 19,4 sjukdagar. Vi vet även att arbetare tvingas ta fler sjukdagar än tjänstemän av arbetets karaktär, och vi kan även anta att arbetare oftare blir sjuka av sitt arbete.

Därför föreslår vi ett avskaffande av karensavdraget. I stället ska sjuklön gälla från första dagen. Det handlar om relativt mindre kostnader för arbetsgivare och inga ökade kostnader för staten.

Effekter för enskilda

Ett avskaffande av karensavdraget påverkar olika människor på olika sätt. Motorbranschs-Roger som har sjukersättning delar av livet, påverkas minst av avskaffandet av karensavdraget, endast 74 kronor högre pension. Kvinnor, som oftare är sjukskrivna, får högre pension, där Bemannings-Sara får mycket mer på grund av sin jämförelsevis högre lön.

	Med karens	Utan karens	Differens
Teknik-Mirza	26 144 kr	26 459 kr	315 kr
Tvätt-Anna	16 039 kr	16 124 kr	86 kr
Bemannings-Sara	26 449 kr	26 891 kr	442 kr
Motorbranschs-Roger	22 031 kr	22 105 kr	74 kr

Problemformulering: Alla orkar inte till pension

Arbetare generellt, och industriarbetare i synnerhet, får i dag betala ett dyrt pris för sin dåliga arbetsmiljö. Det är orättvist och orimligt. Pensionssystemet kan och ska inte fullt kompensera för en dålig arbetsmiljö. Det behövs ett omfattande arbete på andra områden än just pensionssystemet i sig, såsom arbetsmiljön och socialförsäkringen. Samtidigt bör finnas kompensatoriska inslag i pensionssystemet.

Det finns i dag stora medellivslängdsskillnader mellan olika yrkesgrupper och klasser. Det är en konsekvens av samhällets ojämlikheter och inget som fullt går att kompensera för. Ojämlikheternas konsekvenser för arbetare, industriarbetare och för människor med sjukersättning, är dock orimligt höga i dagens pensionssystem. Det behövs kompenserade åtgärder för att ett gemensamt pensionssystem ska vara legitimt. I annat fall hade det behövts någon form av separation mellan olika samhällsgrupper för att inte låginkomsttagare och arbetare ska subventionera höginkomsttagare och tjänstemäns pension.

Arbetsmarknadens förändringar försvårar organisationer att ta ansvar för sina anställda, samtidigt som kraven på anställda ökar. Det behöver motverkas, dels genom att ställa krav på att företag ska ta ett större ansvar för sina anställda, dels genom att möjliggöra omställning för de anställda.

Bakgrund

Det är viktigt att kunna arbeta fram till den ordinarie pensionsåldern. Varje år man tar ut sin pension före riktåldern innebär att pensionen minskar med tusentals kronor per år. För att IF Metals medlemmar ska kunna, orka och vilja jobba fram till sin ordinarie pensionsålder, måste vi ställa krav på arbetsmiljön och vidareutveckling i arbetet.

Arbetsmiljöfrågor kan, grovt sett, delas in i tre olika områden: fysisk arbetsmiljö, organisatorisk arbetsmiljö och social arbetsmiljö. Varje område har sina risker och konsekvenserna kan vara förödande.

År 2023 dog 57 människor på arbetet och på grund av arbetet. Alltför ofta beror dessa olyckor på en undermålig riskbedömning av den fysiska arbetsmiljön. Det här är en sak som det rapporteras om i massmedia och det pågår en debatt om hur arbetsplatsolyckorna ska minska. Vad som är mindre känt är att ytterligare cirka 3 000 personer dör varje år på grund av andra arbetsmiljöfaktorer, såsom skadlig inverkan av kemikalier och stressrelaterade orsaker. Förutom de som dör på grund av olyckor och skadlig inverkan, finns det många människor som får sina liv förstörda av arbetsmiljön. Kroniska sjukdomar, förslitningsskador och annat gör att många inte kommer att kunna arbeta ett helt arbetsliv och när de sedan går i ålderspension kommer de, förutom en dålig ekonomi, ha kroppsliga problem som begränsar möjligheten till ett gott liv.

Orsakerna till en för tidig död är inte bara den fysiska arbetsmiljön med kemiska hälsorisker, buller och olycksrisker. Psykisk ohälsa står i dag för över hälften av alla längre sjukfall. Stressrelaterad psykisk ohälsa är den vanligaste sjukskrivningsorsaken. Här spelar betydelsen av den organisatoriska och den sociala arbetsmiljön in.

Stress leder inte bara till utmattningsdepression. Stress ökar risken för högt blodtryck och därmed risken för hjärtinfarkt och stroke.

Den organisatoriska arbetsmiljön handlar om hur vi arbetar. Frågor som vem gör vad, finns det möjlighet till utveckling av yrkeskunskaper, kan jag växa i min yrkesroll, är arbetet hårt styrt och bundet eller kan jag själv avgöra när jag ska göra vad. Allt detta är föreställningar som i hög grad påverkar hur vi mår och om det finns risk för stressjukdomar och förslitningsskador.

Även den sociala arbetsmiljön påverkar risken för stressrelaterade sjukdomar. Saker som möjlighet till sociala kontakter i samband med arbetet, samarbete, återkoppling från chefer, är faktorer som är viktiga för välbefinnandet. Brister i den sociala arbetsmiljön kan leda till ohälsa och i värsta fall självmord. Risken för kränkande särbehandling och mobbing ökar också.

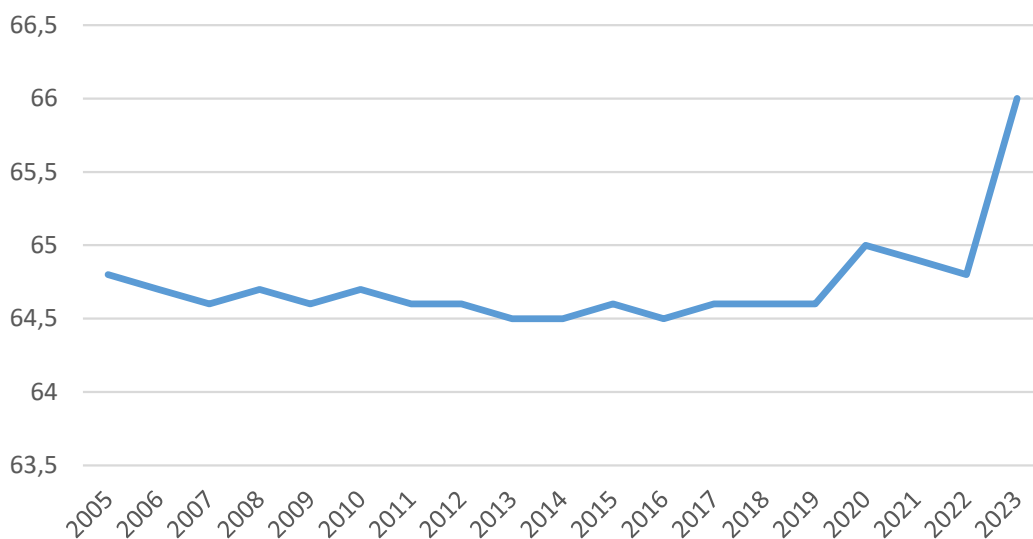
Dålig arbetsmiljö kan orsaka många olika sjukdomar. Gemensamt för arbetsrelaterade sjukdomar är ofta att de har diffusa symptom och att de ofta tar lång tid att rehabilitera. Det är därför viktigt att arbetsgivarnas rehabiliteringsansvar stärks och att socialförsäkringen tar hänsyn till problematiken. I ett system där sjuka människor blir utförsäkrade, kommer många människor som närmar sig pensionsåldern att tvingas till ett förtida uttag av sin pension för att över huvud taget kunna överleva. Förtida pensionsuttag leder i sin tur till lägre pensioner.

Flexibilitet kostar för den enskilde, men behövs samtidigt

I Sverige finns en "flexibel" pensionsålder. Även om det finns en riktålder, är det endast en gräns för vad pensionsåldern kan utgå ifrån och var gränsen går för grundskydden, såsom garantipension. Pensionsåldern kan därför ses som upp till tre år innan riktåldern och blir därmed den faktiska riktåldern för de som är beroende av grundskydden.

Den tidigare fasta pensionsåldern, innan riktålder infördes, hade också en flexibilitet. Flexibiliteten finns och fanns till för att individer själva ska kunna styra sin pension efter sina preferenser. Om vi exempelvis vill få en högre pension, kan man arbeta längre eller om vi vill gå i pension tidigare, kan vi göra det, fast med en lägre pension.

Medelpensioneringsålder

Figur 1 – Medelpensioneringsålder i Sverige, egen sammanställning från Pensionsmyndighetens hemsida och rapporten "Medelpensioneringsålder, utträdesålder med mera." från Pensionsmyndigheten, 2019.

Höjd pensionsålder får inte de effekter som man kan tro

Många "unga" pensionärer arbetar deltid. Det gör att förändringar i pensionsåldern inte får så starka utslag som kan vara väntat. Innan lägsta pensionsåldershöjningen ändrades från 61 år till 62 år, tog var tionde 61-åring ut pension. Samtidigt var det hela 40 procent som fick förvärvsinkomster året därpå pensionsuttaget. De arbetade alltså i någon utsträckning.

När Inspektionen för socialförsäkringen¹⁴ granskade höjningen av åldersgränsen i pensionssystemet, fann de att andelen som lönearbetade i 61-årsåldern ökade med 4,5 procentenheter, men troligen mindre. Alltså var det inte så många som man skulle tro som arbetade längre. Samtidigt minskar den totala inkomsten bland 61-åringar, trots att förvärvsarbetet och -inkomster ökar. Detta eftersom de inte längre kan ta ut pension. Valmöjligheterna minskar för dem som inte kan välja.

Höjningen 2024 till 66 år som pensionsålder medförde en kraftig höjning av medelpensioneringsåldern. Vad den beror på är ännu inte undersökt, men det är troligt att det framför allt handlar om att golvet höjs och fler tvingas arbeta längre. I SEB:s Välfärdsbarometer 2021 föll det så kallade pensionsindexet för Sverige¹⁵. Oron för att pensionen inte ska räcka till och att de lösningar som presenteras, bland annat pensionsåldershöjningar, inte kommer att få önskade konsekvenser, är stora.

¹⁴ ISF 2023:6 *Höjda åldersgränser i pensionssystemet*.

¹⁵ SEB, *Välfärdsbarometern 2021*.

Inspektionen för socialförsäkringen granskade 2020 skälen till tidig och sen pension. De fann då att det framför allt var kvinnor, inrikes födda, lågutbildade, gifta och personer med dålig hälsa, som gick i pension vid 65 år eller tidigare. De fann också att arbetslivsfaktorer spelar en viktig roll, och att påfrestande arbetsförhållanden gjorde att många behövde gå i pension tidigare.¹⁶

Ventiler behövs för äldre i arbetslivet

Som ovan beskriven undersökning av Inspektionen för socialförsäkringen visade, påverkar arbetslivsfaktorer och hälsa pensionsval. En annan studie av myndigheten¹⁷ fann att möjligheter till tidig pension, även de utanför pensionssystemet, fungerar som substitut till varandra. Det finns ett behov av att kunna lämna arbetslivet för hälsa, arbetslivsfaktorer, omsorg eller liknande.

Tidigare har sjukförsäkringen haft en sådan funktion, kanske synligast i skillnaden av syn på sjukpension och sjukersättning och även arbetslöshetsförsäkringen. Allt eftersom dessa har begränsats över åren, har pensionssystemet med dess flexibilitet i pensionsålder blivit allt viktigare.

Olika ventiler fungerar på olika sätt. Det svenska pensionssystemets konstruktion lägger över det ansvaret på den enskilde för att lämna arbetslivet tidigt. De tidigare lösningarna, där sjuk- och arbetslöshetsförsäkring tog ett större ansvar, ledde till att samhället i stället tog det ekonomiska ansvaret. Vad som är mer rätt går att diskutera, men dagens system kostar den enskilde dyrt.

För de som måste gå i pension, är den höjda pensionsåldern begränsande

Friheten att själv kunna välja när man tar ut sin pension är till för att vi ska kunna ta ut pensionen när den passar våra egna preferenser. Varför höjs då pensionsåldern? Förenklat är det för att pensionssystemet gav för lite för många. Genom att höja pensionsåldern ville man uppnå fler att arbeta längre. Det tycks som att människor gör fel val.

Alla arbetare kan inte välja fritt när de ska gå i pension. Många sliter med en trasig kropp, som efter ett långt arbetsliv inte orkar mer. De tvingas att lämna arbetslivet. Teoretiskt finns olika stödinsatser som ska fånga de som måste lämna arbetslivet tidigt, såsom sjukersättning, livränta och liknande. I praktiken räcker dessa system inte till. Varannan medlem i IF Metall uppger att de bedömer att de inte kommer kunna arbeta till riktåldern. Den vanligaste anledningen är att de inte kommer att orka eller bedömer att arbetsskador kommer att hindra dem.

En välfungerande sjukförsäkring, en god arbetsmiljö och ett friskt liv skulle höja den faktiska pensionsåldern och göra så att fler orkar och vill arbeta längre. Höjningen av pensionsåldern tvingar i stället fler att hitta udda lösningar för att klara sig, såsom att ta ut tjänstepensionen tidigt på kort tid. Ansvaret för arbetsmiljö och faktiska pensionsmöjligheter förflyttas från samhälle och arbetslivet till den enskilda.

---

¹⁶ ISF 2020:7 *Tidig och sen pensionering*.

¹⁷ ISF 2021:7 *Möjligheter till tidig pensionering*.

Ett tydligt exempel på det är Tvätt-Anna. Hennes kropp är slut efter ett hårt arbetsliv, trots att hon inte har uppnått riktåldern eller ens lägsta pensionsåldern. Men hennes kropp är inte skadad på rätt sätt, därför kan hon inte få stöd från Försäkringskassan eller liknande. Hon måste i stället hitta andra sätt att klara sig till pensionen.

I tabellen nedan redogörs hur pensionen påverkas i de olika scenarierna av att hon går i pension tidigare och plockar ut den kollektivavtalade pensionen på fem år. De första åren får hon en något bättre pension, vilket ofta behövs när sjukdomar och skador medför ökade kostnader. Därefter får hon raskt en kraftigt sänkt pension. Alla delar av pensionen blir lägre för henne; inkomstpension, premiepension, kollektivavtalad pension och garantipension. Priset för ett slitsamt arbetsliv blir högt.

	4 år förtida pension, med tjänstepension normal utbetalning	4 år förtida pension, med tjänstepension på 5 år.		
	Vid pension, 64 år	Vid pension, 64 år	Efter 5 år, 69 år	Riktålder, 68 år
Normalt arbetsliv	15 023 kronor	25 067 kronor	14 014 kronor	20 724 kronor
Långt arbetsliv	15 345 kronor	25 389 kronor	14 129 kronor	20 924 kronor

Tabell 1 – Tvätt-Anna med förtida pension och med riktålder, uppdelat över normalt och långt arbetsliv. Egen uträkning utifrån Pensionsmyndighetens typfallsmodell.

Industriarbetare får betala priset för en sämre arbetsmiljö

Industriarbetare är särskilt utsatta för arbetsolyckor. Av de sju yrkesgrupper med högst relativ frekvens av arbetsolyckor, är sex av dem, åtminstone delvis, industriyrken. Även när branscher jämförs, är industriarbetare bland de hårdast drabbade.¹⁸

Åren 2017–2021 godkändes totalt 2 945 arbetsjukdomar. Av dessa var 809 eller 27 procent inom "Metall- och övrigt industriellt arbete", den absolut vanligaste anledningen till uppkomsten av en arbetssjukdom. Också bland allvarliga olycksfall är industriarbetare överrepresenterade, även om de inte är den mest utsatta gruppen¹⁹.

Antalet anmälda arbetsolyckor med sjukfrånvaro och arbetssjukdomar per sysselsatta har varit på ungefär samma nivå sedan tidigt 2000-tal²⁰. Samtidigt har antalet som får aktivitetsersättning eller sjukersättning mer än halverats under samma period²¹. Samhället är i dag sämre på att ersätta de som skadas av sitt arbete, samtidigt som det inte är färre som får skador. Arbetare generellt, men särskilt industriarbetare, får bära en orimligt stor börda för ett slitsamt arbetsliv. En börda som bara blivit större sedan 2000-talets början.

¹⁸ Arbetsmiljöverket, 2024:2, *Risikofaktorer för arbetsolycka – bakomliggande faktorerers inverkan på individens olycksrisk*.

¹⁹ AFA, 2023, *Allvarliga arbetsskador och långvarig sjukfrånvaro*.

²⁰ Arbetsmiljöverket, 2024:01, *Arbetsskador 2023*.

²¹ Statistik från Försäkringskassans, Aktivitetsersättning, sjukersättning, och bostadstillägg, *Antal mottagare av aktivitetsersättning och sjukersättning, decembervärde 2003–2023*.

För att se hur arbetsolyckor kan drabba en industriarbetare, ger Motorbransch-Roger en bra bild. Mannen som tidigare arbetat inom Motorbranschavtalet har tvingats lämna arbetslivet på grund av arbetsskador. I stället går han på sjukersättning. Temporärt får han inbetalningar till tjänstepensionen från premiebefrielsen, men den varar inte för evigt. I stället får han en pension som till stora delar bygger på sjukersättning. Det gör att han får en avsevärt lägre pension.

I tabellen nedan görs en högst översiktlig beräkning över hur hans pension skulle se ut om han i stället hade kvar sin lön. Det ska dock tilläggas att det är svårt att räkna på sättet som görs nedan och i exemplet i stort, eftersom beräkningsmetoden får svårt att kunna ta hänsyn till tidigare intjänade högre inkomster, vilket kan göra skillnaden missvisande stor. Samtidigt ser vi i den översiktliga beräkningen att inkomstbortfallet orsakar en väldigt stor sänkning av hans pension. Högre lön får än större effekt, eftersom garantipensionen då inte kompenserar i samma utsträckning.

	Sjukersättning	Lön
Normalt "arbetsliv"	18 696 kronor	24 318 kronor
Långt "arbetsliv"	19 969 kronor	25 778 kronor

Tabell 2 – Motorbransch-Roger uträkning av pension med längre inkomst i form av sjukersättning jämfört med tidigare lön, uppdelat på normalt och långt "arbetsliv". Egen uträkning utifrån Pensionsmyndighetens typfallsmodell.

Arbetslivets förutsättningar

Den pensionsutveckling som drivits på de senaste åren bygger på tanken att när vi lever längre, kan vi också arbeta längre. Det är nödvändigtvis inte sant. Våra socialförsäkringar och vårt samhälle är till stor del konstruerade utifrån tanken att vi jobbar heltid och inom samma verksamhet eller åtminstone samma bransch.

Arbetets natur skiljer sig mycket från sektor till sektor, samtidigt som förutsättningarna för ett långt arbetsliv ser väldigt olika ut. Det gör att alla inte har samma möjlighet till ett förlängt arbetsliv. Det kan till och med vara så att vissa branscher är så slitsamma eller kravsatta, att det i praktiken aldrig kommer att gå att förlänga ett arbetsliv. Historiskt har problematiken hanterats genom chans till omställning, tillgång till förändring av arbetsuppgifter eller olika lösningar för förtidspension. Lösningar som i dag finns mer sällan.

Vid sidan av pensionssystemets utveckling, har det även skett utveckling inom arbetslivet. Organisationer har slimmats, vilket har försvårat arbetsrotation och förändring av arbetsuppgifter. Något som i sin tur försvårar för arbetsgivare att ta ansvar för anställdas förändrade förutsättningar att klara jobbet när de blir äldre.

Möjligheten till omställning har ökat kraftigt, inte minst genom det nya omställningsstudiestödet. Samtidigt har kraven i arbetslivet på kompetens ökat och det blir svårare för äldre som inte har hängt med i kompetensutvecklingen att ställa om.

Otrygga anställningar och mindre stabila långsiktiga arbeten har blivit vanligare, såsom bemanning, vilket ytterligare försvårar arbetsmiljöarbetet, intern rotation och ansvarstagande.

Arbetsmiljön har generellt sett inte blivit bättre, vilket gör att arbetare inte kan orka arbeta längre. Arbetsmiljöbristerna ser annorlunda ut än tidigare. De skiljer sig mellan olika branscher. Den fysiska arbetsmiljön kan över tiden ha förbättrats, samtidigt som stressen blivit värre. Den samlade bilden är att många i praktiken får arbeta sjuka eller skadade allt fler år av sina liv för att möta de höjda pensionsåldrarna.

Karensavdraget

Karensavdraget försämrar inte bara inkomsten vid varje tillfälle det slår till utan får också bestående effekter, eftersom ingen pensionsinsättning betalas in. Karensen drabbar olika arbetstagare olika. Arbetare som vanligtvis inte har möjlighet till distansarbete och därmed oftare måste sjukskriva sig kortare perioder drabbas hårdare. Såsom covid-19-pandemin underströk är frånvaro från jobbet också ansvarstagande för fler än en själv.

Arbetare lever kortare

Generellt sett lever arbetare kortare än tjänstemän. Vanligtvis förklaras det med så kallade socioekonomiska bakgrundsfaktorer, såsom utbildningsnivå och uppväxtvillkor. Det kan illustreras genom att jämföra medellivslängden för olika utbildningsnivåer. Vid 65 års ålder är medellivslängden för person med eftergymnasial utbildning drygt tre år längre än för den med en förgymnasial utbildning.

	Förgymnasial utbildning	Gymnasial utbildning	Eftergymnasial utbildning
30 år	50,71	53,17	56,28
65 år	19,38	20,48	22,62

Tabell 3 – Tabell över återstående medellivslängd efter utbildningsnivå, uppdelat efter 30 och 65 år.

Källa: SCB, Ettårig livslängdstabell efter utbildningsnivå, födelseregion, kön och ålder. År 2012 – 2022, 2022.

Det som sällan diskuteras är arbetets påverkan på medellivslängden. Som diskuterades här i tidigare avsnitt, är olika grupper olika drabbade av arbetsmiljöskador och -olyckor. Såväl även dödsfall på arbete, vilket även påverkar medellivslängden. Mer indirekt uppskattas arbetare leva kortare än tjänstemän, när man kontrollerar för socioekonomiska faktorer. Alltså är det arbetet i sig själv som orsakar en att dö i förtid.

4. Ojämligheter mellan könen kräver aktiva åtgärder även inom pensionen

Kvinnor fick 2023 73 procent av mäns totala pension. Det är ojämnt. På grund av att vårt pensionssystem framför allt ersätter inkomst, missgynnas kvinnor, eftersom en stor del av deras arbete är obetald och för att de strukturellt diskrimineras på grund av att de tar större ansvar för familjen. Det behövs aktiva kortsiktiga och långsiktiga åtgärder för att minska orättvisan som dagens pensionssystem skapar.

Därför föreslår vi:

- Kraftigt stärkt pensionsrätt för barnår.
- Stärkt inbetalning till kollektivavtalad pension under föräldraledighet.
- Reformering av grundskyddet, så att det inte missgynnar låginkomsttagares arbete.

Den genomsnittliga totala pensionen före skatt för boende i Sverige är 26 500 kronor för män och 19 400 kronor för kvinnor.

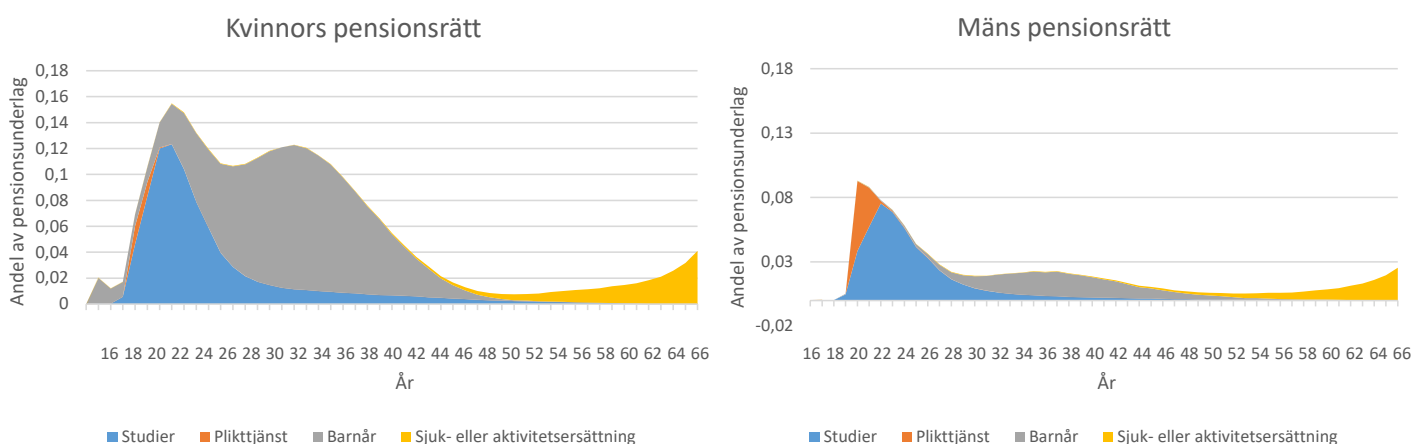
Policyförslag för en jämställd pension

Policyförslag: Kraftigt stärkt pensionsrätt för barnår

- att fördubbla förmånen pensionsrätt för barnår.

Föräldraledighet och den lägre lön som kvinnor får efter barnafödande, bidrar starkt till att kvinnor får en mycket lägre pension än män. Oberoende vem som tar större ansvar för föräldraskap i ett parförhållande, leder generellt föräldraskap till att kvinnor får en sämre löneutveckling och därmed pension. Dagens pensionsrätt för barnår är ett bra sätt att motverka det.

Pensionsrätten för barnår gör att den föräldern med lägst inkomst får mer pensionsrätt under barnets första fyra år. Förmånen räknas ge ungefär 200–300 kronor extra i pension per barn. Drygt fyra procent av kvinnors allmänna pensionsunderlag kommer ifrån pensionsrätt för barnår, jämfört med en procent för män.

Därför föreslår vi att kraftigt stärka pensionsrätten för barnår för att på så sätt kompensera för pensionsbortfallet som föräldraskap kan innebära och därigenom stärka kvinnors pension.

Det finns tre olika sätt som pensionsrätt för barnår kan räknas ut på och därför är det svårt att föreslå riktade ändringar och kunna bedöma vad dessa i så fall skulle kunna få för utfall. Vi föreslår därför en generell förstärkning med en fördubbling av barnårsförmånen, och att hur en sådan effektivast genomförs närmare utreds. Vi beräknar att förslaget skulle kosta cirka 9 miljarder kronor, och skulle uppskattningsvis stärka kvinnors pension med nästan 4 procent.

Insatser som ämnar åtgärda skadorna av en könsorättvisa kan lida risk för att stärka de bakomliggande orsakerna²². Föräldraledighet planeras generellt inte med pension i åtanke, därför bedömer vi att risken för att insatsen gör att ännu fler kvinnor uppmuntras till att ta större ansvar för föräldraskapet är minimal.

Effekter för enskilda

I våra exempel har flera av exempelpersonerna barn. Det är dock endast exemplen med barn och som tjänar minst i sin relation som får pensionsrätt för barnår. Dessa skulle få ungefär 200–300 kronor mer i månaden med dubbleringen av reformen. Största anledningen till att Tvätt-Anna inte får mer, är på grund av att delar av deras ökade pension minskar garantipensionen. Utan garantipension skulle ökningen för henne vara drygt 400 kronor. Det är en ökning på 2,7 procent på den totala pensionen.

Policyförslag: Stärkt inbetalning till kollektivavtalad pension under föräldraledighet.

- *att premiefrielseförsäkringen förstärks under föräldraledigheten med 10 i stället för 4,5 procents inbetalning för den delen av intjänandet av lön som är under 7,5 inkomstbasbelopp.*

Föräldraskap leder till en lägre pension för kvinnor. Det behöver kompenseras på flera sätt. Ett sätt är att förstärka premiefrielseförsäkringen.

I dag finns i SAF-LO pension premiefrielseförsäkringen. Den tar över arbetsgivarens ansvar att betala in till ens avtalade pension när man är föräldraledig. Försäkringen ersätter 4,5 procent på lönen under 7,5 inkomstbasbelopp och 30 procent på lönen över 7,5 inkomstbasbelopp.

Vi föreslår att försäkringen ska stärkas för att kraftigt öka pensionsavsättningen vid föräldraledighet. Förstärkningen innebär att öka dagens inbetalning om 4,5 procent av lönen under 7,5 inkomstbasbelopp till 10 procent. Det är svårt att beräkna på kostnaderna för förslaget. Vi föreslår att förstärkningen ska bäras jämt över avtalsområdet, så att inte sektorer med större andel kvinnor särskilt belastas.

---

²² Till exempel hur det tidigare vårdbidraget skulle stötta de som valde att vara hemma och ta hand om sina barn också förstärkte hemmafrurollen.

Effekter för enskilda

Förstärkningen av premiefrielseförsäkringen får ett starkt genomslag för de med barn och större för kvinnor. Pensionen höjs mellan 0,7–4 procent för våra exempel med barn. Särskilt Tvätt-Anna med tre barn, får kraftigt stärkt pension med 664 kronor mer.

	Total pension		
	4,5 procent	10 procent	Skillnad
Teknik-Mirza	26 144 kronor	26 561 kronor	417 kronor
Tvätt-Anna	16 039 kronor	16 702 kronor	664 kronor
Bemannings-Sara	26 449 kronor	27 176 kronor	727 kronor
Motorbranchs-Roger	22 031 kronor	22 225 kronor	194 kronor

Problemformulering: Pensionen reproducerar könsorättvisor

Det är tydligt att olika händelser i livet påverkar oss och vår pension. Särskilt föräldraskap påverkar kvinnors pension negativt. Vårt samhälle ska givetvis inte missgynna dem som skaffar barn. Därför borde det vara naturligt att det bör finnas mekanismer som motverkar de negativa effekter som föräldraskap får på pension. Det gäller både i pensionssystemet och arbetslivet, såsom förstärkning vid pensionsrätten för barnår, och en mer individualiserad föräldraförsäkring. Därutöver måste vi fortsätta att bekämpa de sociala normer som straffar föräldrar och särskilt mödrar.

Lönediskriminering är något som har en stor inverkan på pensionen. Pensionssystemet kan inte vara platsen för där lönediskriminering åtgärdas. Det kräver förändringar under det aktiva arbetslivet. Samtidigt går det inte att komma ifrån hur olika pensionssystem leder till olika utfall, och där det svenska i ovanlig hög utsträckning tvingar kvinnor att betala priset för lönediskriminering. Ett system med starkare grundskydd, i form av bas i stället för garanti, skulle motverka lönediskrimineringens konsekvenser.

Kollektivavtalad pension är en viktig del av pensionen. I takt med att det allmänna pensionssystemet inte förmår att ge stora grupper skäliga pensioner blir de kollektivavtalade pensionerna än viktigare. Samtidigt ser vi hur även de kollektivavtalade pensionerna kan bidra till en ojämlikhet. Därför är det viktigt att ett jämställdhets-synsätt genomsyrar framtidens kollektivavtalade pension. Vidare bör det finnas en intern samordning kring våra egna pensionsavtal för att säkerställa att de inte bidrar till ojämlikhet.

Könsnormer och viktiga händelser i livet

Genom livet är det vissa viktiga händelser som till stor del påverkar vår pension. Vissa av dem är svåra att kontrollera, såsom perioder av arbetslöshet och sjukdom. Andra har vi större möjlighet att kontrollera, såsom vidare studier. Vissa livshändelser är starkt kopplade till vårt kön, ibland i hur händelsen påverkar och ibland hur vanliga händelserna är. De starkaste livshändelserna för pensionen är att skaffa barn, vilket arbete vi skaffar, omfattning av obetalt arbete och när vi går i pension.

Barn, föräldraledighet och pension

Föräldraskap är något av det största som kan hända i ens liv, likväl för pensionen. Det är framför allt den förändrade löneutvecklingen och föräldraledigheten som har påverkan på pensionen. Att skaffa barn leder ofta till lägre inkomst senare i livet, särskilt för kvinnor. En studie från Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)²³ fann att effekten på inkomst för kvinnor av att skaffa barn var negativ, omfattande och långvarig och att det framför allt beror på en sämre timlön och inte på att kvinnor arbetar mindre. Effekten är som störst för det första barnet.

En annan studie från IFAU²⁴ undersökte hur inkomstskillnader för kvinnor och män utvecklades av att skaffa barn. Deras undersökning visade att innan det första barnet, har par liknande inkomst, men att inkomstskillnaden inom par har ökat med 35 procentenheter 15 år efter första barnets födelse. De fann även att effekten är större när det finns en större inkomstskillnad. Med andra ord: de med sämre förväntad inkomstutveckling tar ett större familjeansvar. Studien uppskattade att tre fjärdedelar av inkomstskillnaden mellan kvinnor och män i 40-årsåldern kan förklaras av familjebildningen.

Föräldraledighet och föräldrapenning är ett av de viktigaste sätten som familjebildningen påverkar pension. Endast 30,9 procent av nettodagar av föräldrapenning togs ut av män 2023²⁵. Även om uttaget av föräldrapenning har blivit mycket mer jämställt, är det fortfarande en stor skillnad mellan kvinnor och mäns uttag. Det finns huvudsakligen²⁶ tre förklaringar till att kvinnor tar ut fler dagar:

- Biologiskt: Kvinnor föder och ofta ammar barn, vilket bidrar till att de ofta är hemma med barnet den första tiden.
- Ekonomiskt: Kvinnor tjänar oftare mindre, därför är det mer lönsamt för paret om kvinnan är hemma med barnet.
- Socialt: Normer i samhället gör att kvinnor oftare stannar hemma med barnet.

---

²³ IFAU 2018:2, *Kan kvinnor ha både barn och karriär?*

²⁴ IFAU 2013:2 *Det envisa könsgapet i inkomster och löner – Hur mycket kan förklaras av skillnader i familjeansvar?*

²⁵ Försäkringskassan (2024-05-21), *Statistik inom området barn och familj – föräldrapenning*.

²⁶ SOU 2014:28 *Lönsamt arbete – familjeansvarets fördelning och konsekvenser*.

En av Försäkringskassans korta analyser²⁷ synliggör just hur normer kan påverka uttaget. När de undersökte skillnaden i hur samkönade och olikkönade par tar ut föräldrapenning fann de att kvinnor i samkönade relationer i mycket större utsträckning tar ut föräldrapenning jämställt. I 41 procent av samkönade par, tog den förälder som tagit ut minst antal dagar 40–50 procent av föräldrapenningen, jämfört med 18 procent av olikkönade par.

IFAU visade i en annan studie²⁸ att adoptivföräldrar delar föräldraledigheten lika ojämnt som andra föräldrapar, även om det fanns vissa skillnader. Det går alltså att säga att normer och värderingar spelar en viktig roll, om inte den viktigaste, av de olika skälen till det ojämlika uttaget. Både ekonomi och biologi har en viss inverkan, men det är tydligt att sociala skäl är huvudorsaken till de ojämna uttagen.

Skillnaderna i användande av föräldraförsäkringen går att ändra. Ett bra exempel är införandet av de så kallade pappamånaderna, som gör delar av föräldrapenningen individuell. Efter att den första reserverade månaden infördes, ökade pappors uttag från i genomsnitt 25,5 dagar till 35,6 dagar²⁹. De senare reserverade månaderna har haft en effekt, men avsevärt svagare. Samtidigt har det visat sig att en del av effekten motverkas av att den totala föräldraledigheten är mindre jämställd än uttaget av föräldrapenningen, alltså räcker det inte att enbart reservera dagar³⁰.

Effekterna som går att se för föräldraledighet finns även för andra socialförsäkringsförmåner. Tydligast är för vård av barn (vab), där män tar ut 38,6 procent av dagarna³¹.

Det finns ett särskilt bidrag för att motverka de negativa effekterna som föräldraskap har på pensionen, den så kallade pensionsrätten för barnår. För att kompensera nyblivna föräldrar, och särskilt kvinnor, får den av föräldrarna som tjänar minst, extra inbetalningar till den allmänna pensionen under barnets första fyra år. Det görs på det mest förmånliga av tre sätt:

1. Det pensionsgrundande beloppet blir en utfyllnad upp till den inkomst du hade året innan du fick barn. Förmånligt för dig som till exempel går ned från heltid till deltid.
2. Det pensionsgrundande beloppet blir en utfyllnad upp till en lön som motsvarar 75 procent av genomsnittsinkomsten i Sverige. Förmånligt för dig som haft en relativt låg inkomst eller studerat innan barnets födelse.
3. Det pensionsgrundande beloppet blir din faktiska lön plus ett basbelopp. Förmånligt för dig som inte ändrat din arbetstid så mycket.

Pensionsrätt för barnår verkar för att motverka de negativa effekter som föräldraskap kan ha på pensionen, men dess effekt är inte vida studerad och det är svårt att säga hur stor effekt bidraget har. Troligen är det någorlunda begränsat, eftersom

---

²⁷ Försäkringskassan 2021:4 *Kvinnor i samkönade föräldrapar delar mer jämställt på föräldrapenningen.*

²⁸ IFAU 2022, *Adoptivföräldrar delar föräldraledigheten lika ojämnt som andra föräldrapar.*

²⁹ ISF 2012:4 *Ett jämställt uttag? – Reformen inom föräldraförsäkringen.*

³⁰ ISF 2023:11 *Vilka föräldrar använder obetald föräldraledighet?*

³¹ Försäkringskassan (2024-05-21) *Tema vård av barn (vab).*

inkomstbortfallet blir över hela livet efter första barnet, medan pensionsrätten för barnår endast kompenserar de första åren samt framför allt ersätter en tidigare inkomst och inte ett inkomsthöjningsbortfall.

Det obetalda arbetet

Män utför generellt sätt mindre obetalt arbete än kvinnor. Det är något som belastar kvinnor genom hela livet och som även får konsekvenser för pensionen. Dels genom att kvinnor får betalt i lägre utsträckning för det arbete de gör, dels blir de mer utslitna.

Ett tydligt exempel är anhöriga som ger omsorg till närstående. Ungefär var femte person i vuxen ålder vårdar, hjälper eller stödjer en närstående. Omsorgen kan försämra givarens hälsa och möjligheter att förvärvsarbeta. Kvinnor går oftare ned i arbetstid än män, för att ge omsorg.³²

Det är inte väl studerat hur det obetalda arbetet påverkar pensionen, men i enkätstudier uppger fler kvinnor än män i åldrarna 45–66 år som ger omsorg till en närstående, att de har gått i pension tidigare än planerat. Det finns dels ett samband mellan hur intensiv omsorgen är, dels ett samband med kön, där kvinnor oftare går i pension tidigare än planerat.³³

Av IF Metalls medlemmar uppger en procent att de tror att de kan behöva ta ut pensionen i förtid för att ta hand om en anhörig. Andelen är densamma oberoende av kön, men verkar vara större för de som vuxit upp utomlands³⁴.

Lönediskriminering

Pensionssystemet är i grunden uppbyggt för att pensionen ska reflektera arbetslivet. Livsinkomstprincipen, att pensionen ska bestämmas av den sammanlagda inkomsten under arbetslivet, bygger på en tanke att man själv ska tjäna in till sin pension. Det är en nobel tanke, men leder till problematiska konsekvenser.

Arbetslivet är inte rättvist. Livsinkomstprincipen gör att arbetslivets orättvisor bärs vidare in i pensionen. Tydligast är de 310 000 kvinnor som fortfarande lever och som var vuxna när avtalade kvinnolöner fortfarande var accepterat³⁵. Systemet stadgade lägre löner för kvinnor, på grund av deras kön, alltså direkt könsdiskriminering. Trots att kvinnolöner och uttrycklig könsdiskriminering avskaffades på 1960-talet, är det fortfarande kvinnor som lever med konsekvenserna av systemet, vars pension fortfarande påverkas av diskrimineringen. Ens löneutveckling bygger åtminstone

---

³² Socialstyrelsen (2014) *Anhöriga som ger omsorg till närstående – Fördjupad studie av omfattning och konsekvenser*, Szebehely, M., Ulmanen, P., & Sand, A.-B. (2014). *Att ge omsorg mitt i livet: hur påverkar det arbete och försörjning?* Institutionen För Socialt Arbete, Stockholms universitet.

³³ Szebehely, M., Ulmanen, P., & Sand, A.-B. (2014). *Att ge omsorg mitt i livet: hur påverkar det arbete och försörjning?* Institutionen För Socialt Arbete, Stockholms universitet.

³⁴ Det är svårt att säkerställa i undersökningen på grund av det begränsade urvalet. Därför ska uppgiften tas med försiktighet.

³⁵ Det är 310 000 kvinnor som var 18 år när LO och SAF rekommenderade sina förbund att avskaffa kvinnolöner 1960. Källa: SCB (2023) *Folkmängd efter år, ålder och kön*.

delvis på tidigare löner och jämförbara löner. Därför har dessa kvinnor på ett eller annat sätt påverkats av denna lönediskriminering, även efter att den formellt avskaffades.

Dagens lönediskriminering är inte lika uttalad, men det finns fortfarande en betydande löneskillnad. Medlingsinstitutet³⁶ finner att den "oförklarade löneskillnaden", alltså löneskillnaden som inte kan förklaras i skillnader mellan exempelvis yrke, utbildning och sektor, är 4,7 procent. Det är svårt att säga hur stor lönediskrimineringen är, vissa menar att den är lägre än den oförklarade löneskillnaden, andra menar att den kan vara så stor som 20–30 procent. Oavsett vad, finns det löneskillnader mellan könen på arbetsmarknaden.

Livsinkomstprincipen säger att pensionen ska reflektera inkomsterna i arbetslivet, därmed också löneskillnader. Pensionssystemets jämställdhetsomfördelningsmekanismer, överförande av premiepension, barnrättsår och en könsgemensam pensionsålder, täcker inte upp för denna orättvisa.

Konsekvenser

Senast som lönegapet mellan kvinnor och män studerades inom IF Metall var 2019, där löneläget 2016 undersöktes³⁷. Det ojusterade lönegapet var då 6,2 procent. När hänsyn togs för ålder, näringsgren, arbetsställets storlek, län, yrke och utbildning, återstod 4,6 procent. Det innebär inte att det fanns en 4,6 procentig lönediskriminering, den kan både vara större och mindre, men det tyder på att det fanns en löneskillnad.

Om vår exempelkvinna i tvättindustrin skulle "tjäna som en man", 4,6 procent mer, skulle hennes pension bli cirka 500 kronor högre vid pensionering vid 42 års intjänande och cirka 550 kronor högre vid 47 års intjänande i månaden. Samma gäller för exempelkvinnan i Bemanningsavtalet som skulle få cirka 550 kronor mer i pension vid 42 års intjänande och cirka 600 kronor mer vid 47 års intjänande i månaden. Båda får en ungefär 2,5 procentig höjd pension. Skillnaden är liten på grund av att de båda får garantipension. Utan garantipension är skillnaden kring 4,5 procent.

Utmaningen med kollektivavtal

Vi förhandlar kollektivavtal för att de ska bli så bra som möjligt för våra medlemmar. Det leder till att vi kan, omedvetet, medverka till att förstärka ojämställda villkor. Samtidigt tjänar män generellt sett mer än kvinnor, vilket även översätts till pensionen. Det svenska allmänna pensionssystemet har en svag omfördelningseffekt jämfört med exempelvis det norska, vilket gör att ojämställda löner får ett större utslag i Sverige genom den kollektivavtalade pensionen.

Även inom vårt förbund finns en tydlig skillnad mellan avtal med en mer eller mindre andel kvinnor, där avtal med färre kvinnor generellt har bättre villkor, såsom delpension. Det samkorrelerar med andra styrkeförhållanden och därför går det inte helt enkelt att dra slutsatser om kön, men det är ett tydligt förhållande.

---

³⁶ Medlingsinstitutet (2024), *Löneskillnaden mellan kvinnor och män*.

³⁷ Anilla Larsson [IF Metalls Utredningsenhet] (2019) *Skilda löner – Löneskillnader mellan kvinnor och män 2014 och 2016*.

Vidare ser vi i vår undersökning att pensionerade kvinnor i vårt förbund tycker att lönen är mer viktig än vad pensionerade män tycker. De ser att de hade ett större behov av högre lön tidigare i livet än att prioritera högre pension, trots att de har en avsevärt sämre pension än männen. Det beror troligen på att många kvinnor har haft det tufft under arbetslivet och ser att de inte kunde prioritera bort lön för pension då. Män med en högre lön kan lättare prioritera bort den för att avsätta den till pension.

IF Metall arbetar inom våra avtalsområden med lönesystem för att motverka diskriminering och orättvis lönesättning. Inom de olika avtalsområdena finns inte några större löneskillnader mellan män och kvinnor, vilket gör att det inte är inom våra kollektivavtal som problemet ligger, utan mellan olika områden och framför allt, de stora skillnaderna som finns bland höginkomsttagare.

Förvalet

I dag finns möjligheten inom SAF-LO att välja till ett återbetalningsskydd. De olika avtalen jämförs i tabellen nedan³⁸. Skyddet innebär att en begränsad krets, framför allt närmsta familj, kan få ta del av pensionen ifall du dör.

I SAF-LO är inte återbetalningsskydd förval, alltså måste det väljas till. Det skiljer sig från AKAP-KR, som avser kommunal sektor, där det är förval. Många ändrar inte sina förval, därför kan man styra människors val genom förval, något som kallas "nudging". Det gör att en större andel inom AKAP-KR, jämfört med SAF-LO, har återbetalningsskydd, vilket i sin tur gör deras pension lägre. Det skiljer sig mycket vilken effekt återbetalningsskyddet har på pensionens storlek, en uppskattning för Bemanning-Sara är att hon skulle tappa ungefär en fjärdedel av sin tjänstepension, eller nästan 2 000 kronor.

	SAF-LO	AKAP-KR	ITP1	PA16 avd. 1
Anslutna:	Privatanställd arbetare	Anställda i kommun, region och kommunala företag	Privatanställda tjänstemän	Statligt anställda
Återbetalningsskydd	Ej förval	Förval	Ej förval	Ej förval
Premiefrielseförsäkring vid föräldradighet	Ja	Ja	Ja	Nej
Intjänade för lönedelar upp till 7,5 IBB	4,5 procent	6 procent	4,5 procent	6 procent
Intjänade för lönedelar över 7,5 IBB	30 procent	31,5 procent	30 procent	31,5 procent

Tabell 4 – Tabell över de huvudsakliga pensionsöverenskommelserna, egen sammanställning.

³⁸ Tabellen lyfter fram de generella skillnaderna mellan avtalen. Det finns skillnader inom avtal på vissa områden. IBB står för inkomstbasbelopp.

Ungefär fyra av fem kommun- och regionanställda är kvinnor och tillhör AKAP-KR, medan ungefär fem av sex anställda inom industrin är män och tillhör SAF-LO. Alltså är det många kvinnor som har återbetalningsskydd och många män som inte har det. Det medför att kvinnors pension blir lägre, jämfört med mäns. Vidare lever många i olikkönade förhållanden och då sker en överförelse av pensionskapital från kvinnor till män.

Vem tjänar mest på kollektivavtalen?

Dagens kollektivavtalssystem gynnar höginkomsttagares pension. Avsättningen skiljer sig för de som tjänar under 7,5 inkomstbasbelopp (IBB), mellan 7,5–8,07 IBB och över 8,07 IBB. Det beror på att golvet på högre pensionsavsättningar är 7,5 IBB för kollektivavtalad pension och taket för inbetalning till allmän pension är 8,07 IBB.

Tabellen nedan visar hur avsättningarna ökar för höginkomsttagare, särskilt för intjänandet mellan 7,5 och 8,07 IBB. Det skiljer sig jämfört med andra pensionsystem, såsom det norska, där tjänstepensionen kompenserar så att avsättningarna är lika stora över den allmänna pensionens tak. Vidare finns det även ett tak för intjänande av tjänstepension i det norska systemet.

I och med att män generellt tjänar mer än kvinnor, leder det till att fler män får en överkompensation från den kollektivavtalade pensionen. Endast var sjunde kvinna tjänar tillräckligt för att nå upp till 7,5 IBB, medan var fjärde man gör det. Det innebär att de kollektivavtalade pensionerna leder till att män får en högre pension, jämfört med kvinnor.

(SAF-LO)	Avsättning till pension		
	Allmän	Kollektivavtalad	Total
Inkomst			
Upp till 7,5 IBB	17,21 procent	4,5 procent	21,71 procent
Mellan 7,5 och 8,07 IBB	17,21 procent	30 procent	47,21 procent
Över 8,07 IBB	0 procent	30 procent	30 procent

Tabell 5 – Avsättning till pension i det allmänna och SAF-LO pension uppdelat efter intjänande

5. Ett enklare pensionssystem som går att planera utifrån

Trots att Sverige är ett land med hög generell kunskap om ekonomi är det få som förstår sig på sin pension. Det måste gå att planera för pensionen och för att kunna göra det måste man förstå sin pension. Därför behöver pensionen förenklas.

Därför föreslår vi:

- En förenkling och förbättring av premiepensionen.
- En förenkling och förbättring av den kollektivavtalade pensionen.
- Ett tydligare grundskydd.
- En förenkling och förstärkning av inbetalningen till den allmänna pensionen.

Policyförslag som gör pensionen enklare och som stärker möjligheten till att planera och ta ansvar för sin pension

Policyförslag: En förenkling och förändring av premiepensionen.

- *att omvandla premiepensionen till att enbart vara en fonderad pensionsförsäkring, där allt placeras i AP7 och pensionen tas ut i form av traditionell försäkring.*

Premiepensionen innehåller i dag flera delar som kräver aktiva val. Det tydligaste är att vi själva kan placera premiepensionskapital i olika fonder. Det har i praktiken medfört att många får en sämre pension än vad de annars hade skulle ha fått. Förvalet, AP7 Såfa, har gett bättre utfall än snittet för de som gjort aktiva val. Samtidigt medför valmöjligheterna kostnader, dels i rena förvaltningskostnader och dels i att det blir svårare att planera sin pension.

Pension ska främst vara en försäkring och inte ett slags investeringsobjekt. Därför är det olämpligt att behöva behandla sin pension som investeringar och själv förvalta den. Samtidigt finns det ett värde i att delar av pensionen är fonderad. Det stärker legitimiteten i pensionssystemet att delar av den egna pensionen är fonderad och "finns" på riktigt på "mina" konton. Vidare har fonderade pensioner haft bättre utveckling än den inkomstjusterade.

Premiepensionens nackdelar överväger dess fördelar. Därför föreslår vi en omvandling av premiepensionen. Det ska inte längre gå att själv placera sitt pensionskapital, utan det ska förvaltas av förvalet AP7. Pensionen ska endast gå att ta ut i form av traditionell försäkring och det ska inte gå att göra överföringar mellan partners.

Reformeringen gör pensionssystemet enklare och säkerställer att liknande arbete leder till liknande pension, snarare än mer eller mindre tur i placeringar ger märkbara skillnader i pension för stora löntagargrupper. Vidare stärker vårt reformförslag pensionen något. Det är svårt att säga med exakt hur mycket. En ökning av premie-

pensionerna med 3 procent, vilket är ungefär så mycket bättre utveckling som förvalet haft jämfört med egna val, skulle ge mellan 50 kronor och 100 kronor mer i pension för våra exempelpersoner.

Policyförslag: En förenkling och förändring av den kollektivavtalade pensionen.

- *att förenkla och begränsa den kollektivavtalade pensionen till att endast placeras i förvalet, där pensionen tas ut i form av traditionell försäkring över hela pensionstiden.*

Likt premiepensionen innehåller den kollektivavtalade pensionen olika alternativ. Såsom med premiepensionen föreslår vi att omvandla den kollektivavtalade pensionen, så att systemet blir enklare och ger liknande pension för liknande arbete.

Därför föreslår vi att ta bort möjligheten att själv placera sitt pensionskapital i SAF-LO pension. I stället ska hela beloppet förvaltas av dagens förval, traditionell försäkring hos AMF. Vidare föreslår vi att det inte längre ska gå att ta ut pensionen på kortare period, utan det ska endast gå att ta ut över hela pensionen.

Olika pensionsförvaltare har olika delningstal beroende på livslängdsantagande i det kollektiv som försäkras. Det innebär att kollektiv med många arbetare, särskilt exempelvis Samhallanställda, har lägre delningstal och därmed högre pension.

Det är svårt att bedöma effekterna av förändringen. Förvaltningskostnaderna hos både Fora och AMF borde minska märkbart. Därtill kommer troligen snittpensionären få en högre pension med tanke på att AMF har haft bättre utveckling än de flesta andra alternativ. Om man räknar att det skulle ge 3 procent högre pension, likt antagandet för premiepensionen, skulle pensionen bli mellan 100 och 180 kronor högre för våra exempelpersoner.

Problemformulering: Det är för svårt att planera för sin pension och det går inte att välja "rätt"

Dagens pensionssystem är problematiskt komplext. Kunskapen om pensionssystemet är väldigt låg, såväl bland våra medlemmar som i allmänheten i stort. Förenklingar är nödvändiga om det ska gå att ta ansvar, eller ens förstå sin pension. Därför är det i dag problematiskt att det finns en så stor valfrihet i pensionssystemet och att man själv förväntas att ta ett så stort ansvar över pensionen. Det behövs större och fler kunskapsinsatser kring pensionen. Såväl staten som vi själva måste intensifiera våra insatser.

Pensionssystemet är komplext och den allmänna förståelsen är låg

Vårt komplexa pensionssystem

Det svenska pensionssystemet är komplext. Kapitel 8 och 9 går ytligt igenom det svenska pensionssystemet. Pension är av naturen komplext. Att försäkra ens ålderdom kräver olika system med flera mekanismer om det ska kunna vara hållbart. Samtidigt går det att konstruera komplexiteten på olika sätt. Det svenska pensionssystemet låter pensionärer och pensionssparare hantera en stor komplexitet själva.

Pensionsprognoser är osäkra, särskilt för de som har långt kvar till pensionsdagen. Många beslut, såsom hur man hanterar föräldraledighet, är de beslut som kanske påverkar pensionen som mest och som samtidigt sker ganska tidigt i livet. Pensionssystemets konstruktion innebär även att pensionen påverkas av faktorer som man själv inte kan påverka eller ens förutse. Tydligast är inkomstutvecklingen, medellivslängden och den demografiska utvecklingen.³⁹

Det är väldigt svårt att förstå sig på hur ens pension kommer att se ut och hur ens olika beslut kommer att påverka den. Om man tar ut ett år med föräldraledighet, förstår de flesta att pensionen blir lägre, men mycket eller lite? Det är svårt att säga.

System med valfrihet ställer höga krav

Många av besluten kring pension som man behöver fatta kräver att man förstår konsekvenserna. För det behövs en viss nivå av vad som kallas finansiell förmåga. Det kan förstås, som förmågan att kunna ta ett lån, eller planera sin pension. Svenskar har en internationellt bra finansiell förmåga⁴⁰. Trots det är den finansiella förmågan låg, Finansinspektionen bedömer att var fjärde svensk saknar grundläggande ekonomiska kunskaper⁴¹.

Sveriges komplexa pensionssystem kräver mycket av individen och det finns i dag bristfälliga förutsättningar för medvetna pensionsval. Vidare är både pensionskunskap och mer allmänna finansiella kunskaper ojämnt fördelade i befolkningen. Höginkomsttagare och högutbildade har bättre kunskap än låginkomsttagare och lågutbildade. Därför har grupper som riskerar lägre pensioner även sämre förutsättningar för att göra medvetna val för att påverka sina pensioner.⁴² Valfrihet göder ökad ekonomisk ojämlikhet.

Det är viktigt att ha i åtanke att människors liv inte är förutsägbara. Grupper av människor går det att göra prognoser för, men inte individer. Dels kan det oförutsägbara hända, dels kan det vara svårt att veta vilka preferenser och behov man kommer att ha som pensionär.

Pensionssystemet är utformat för att vara flexibelt och ge många möjligheter till val, men få har möjligheten att styra hur mycket som avsätts till pension. De flesta anställda kan inte heller göra avdrag för privat pensionssparande. Det finns minimiåldrar för pensionsuttag, och lagen om anställningsskydd begränsar möjligheterna för äldre anställda att fortsätta arbeta. Även regler för hur den intjänade pensionen kan hanteras och betalas ut begränsar människors valmöjligheter. Livsinkomstprincipen, att hela livets inkomster påverkar pensionerna, innebär dessutom att händelser och val tidigt i livet kan vara svåra att kompensera för senare.

---

³⁹ ISF, 2023:12, *Att ta ansvar för sin pension*.

⁴⁰ OECD/INFE, 2023, *International Survey of adult financial literacy*.

⁴¹ Finansinspektionen, 2023, *Hushållens ekonomi*.

⁴² ISF, 2023:12, *Att ta ansvar för sin pension*.

I ett bredare perspektiv visar forskning och studier att en mängd omständigheter i människors liv, som de inte alltid själva kan välja, påverkar vilka utbildningar de går, vilka arbeten de får, hur mycket och hur länge de arbetar, och därmed hur mycket pension de tjänar in. Valmöjligheterna på dessa områden kan variera mycket mellan olika individer och grupper beroende på faktorer som kön, ålder, utbildning, social bakgrund, familjesituation, arbetsförhållanden, hälsa, födelseland och bostadsort. Valmöjligheterna är ofta sämre för grupper som riskerar låga pensioner.

Dagens valfrihet skapar en marknad där vi kan bli utnyttjade

Pensionssystemet ställer som sagt stora krav på vår kompetens, samtidigt skapar det också möjligheter för andra att påverka våra val, ofta på ett sätt som inte är gynnsamt för oss. De tydligaste exemplen på detta är de kollektivavtalade pensionerna och premiepensionen. AMF har i många år granskat hur tjänstepensioner flyttats och de finner oroväckande resultat⁴³. Nästan var tredje som flyttar ifrån dem är inte medvetna om att de har flyttat, 41 procent flyttar till en sparform som de egentligen inte föredrar och majoriteten började tänka på att flytta på grund av kontakt med bank, försäkringsbolag eller finansiell rådgivare, där 14 procent fick någon form av villkorat erbjudande.

Pengarna i premiepensionen och de kollektivavtalade pensionerna är inte helt säkra. Valfriheten innebär också möjligheten att placera pengarna på ett sådant sätt som gör att man blir av med stora delar av dem. Pension, försörjningen för när man är äldre, är kanske inte något som ska gå att placera bort. Särskilt inte när det finns stora möjligheter för sparare att bli lurade eller manipulerade i svaga stunder.

Kunskapen om pension är väldigt låg

Det finns många granskningar av kunskapsnivån om pension. Generellt finner de att kunskapsnivån är låg. IFAU:s⁴⁴ undersökning visade att endast drygt var tionde person känner till pensionsavsättningen, bara 43 procent kände till den tidigaste pensionsåldern. Kunskapsnivån om de basala pensionsfrågorna är väldigt låg.

Även kring de påverkansbara delarna är kunskapsnivån låg. Bara 14 procent känner till att premiepensionen kan överföras mellan makar, 56 procent att delar av tjänstepensionen normalt kan placeras och 65 procent att det går att arbeta samtidigt som man får allmän pension.

Den vanligaste anledningen till att man saknar kunskap om pensionen är för att systemet är komplicerat. Men det är även många som anger att det bara inte blivit av, att de kommer göra det senare eller att det helt enkelt är trist.

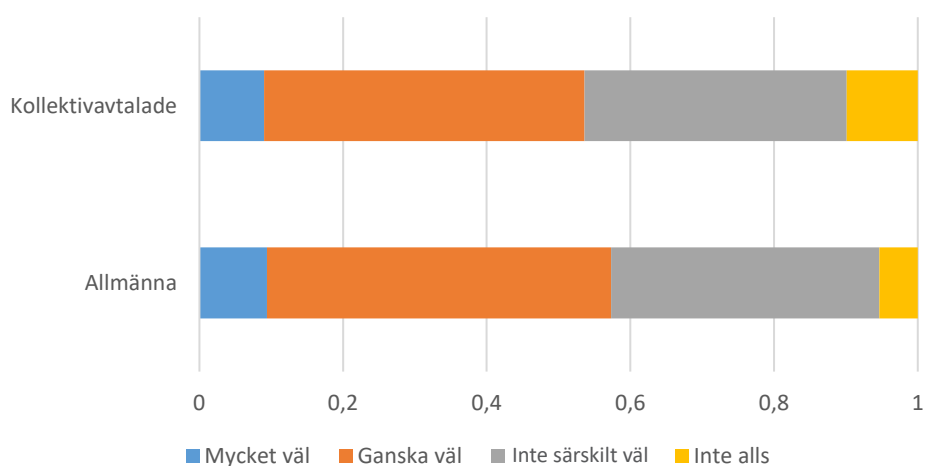
⁴³ AMF, *Flyttrapport 2023*

⁴⁴ IFAU, 2020:23 *Svenska folkets kunskaper om pensionen*.

Våra medlemmar känner en osäkerhet inför pensionen

I IF Metalls pensionsenkät frågar vi om medlemmarnas självuppskattade kunskap om pension. Bland våra medlemmar är det 57 procent som säger att de förstår sin allmänna pension och 53 procent som säger att de förstår sin kollektivavtalade pension. Alltså är det bara en knapp majoritet som förstår ett av de viktigaste systemen för deras ekonomi. Det är inte rimligt.

Hur väl tycker du att du förstår din pension?

Figur 2 – Hur väl våra medlemmar förstår sin allmänna och kollektivavtalade pension. Egen sammanställning av medlemsundersökning.

Det görs ett omfattande arbete av många aktörer för att fler ska förstå sin pension. Tjänster som minpension.se gör det relativt enkelt att få en överblick över en pensionsprognos, men gör fortfarande inte det helt enkelt att förstå sin pension. Även Pensionsmyndigheten anstränger sig mycket för att göra pensionen förståelig. Vidare arbetar vi själva och andra, såsom folkbildningsförbunden, hårt för att alla ska förstå sin pension. Trots detta är okunskapen hög.

I vår undersökning skiljer det sig mellan olika grupper hur väl de förstår sin pension, även om samtliga grupper har svårt att förstå den. Bland kvinnor är det endast 46 procent och bland de som är yngre än 35 år, 48 procent. Även bland de grupperna som borde förstå pensionen bäst, de äldre, är förståelsen låg, endast 63 procent av de mellan 55 år och 66 år och 77 procent av de som är pensionärer. Att var fjärde pensionär inte förstår sin huvudsakliga inkomst är ett misslyckande.

Undersökningen gör det tydligt att medlemmarna känner en osäkerhet och oro för pensionen. 47 procent anger att de oroar sig för sin pension. Bland de som inte alls förstår sin pension är det hela 42 procent som är mycket oroliga för sin pension.

Det är inte nödvändigtvis ett problem att man inte förstår pensionen, så länge som man förstår hur det påverkar en. Men vårt pensionssystem bygger på att man tar ett stort eget ansvar och aktiva val kopplat till sin pension, vilket kräver att man är mer insatt.

Pensionssystemet gör alla till investerare

Premiepensionssystemet gör att alla pensionssparare blir investerare. De måste välja att placera sitt premiepensionskapital, även förvalet är ett val. Det ändrar fundamentalt vad pensionen är. I stället för att vara en försäkring för ålderdom, blir premiepensionen en investering för framtiden, där man själv måste ta ett större ansvar för sin pension.

Som redogjort, är det oerhört svårt att förstå pensionssystemet, likaså är det svårt att förstå hur man ska placera sitt premiepensionskapital. Det behövs kunskap och förmåga för att kunna göra goda placeringar. Man blir alltså investerare i dagens premiepensionssystem och måste ta ansvar för delar av sin pension som sådan, även om man inte känner att man kan eller vill.

De allra flesta väljer att inte flytta sin premiepension från förvalet, om det går att räkna det som ett val. Mot banker och rådgivares kampanjande, har det ändå varit det bästa valet för de flesta. Den genomsnittliga årliga värdeutvecklingen för pensions-sparare sedan inträde, är 9,0 procent för de som är kvar i förvalet och i genomsnitt 7,4 procent för de som gjort egna fondval. Vi ser konsekvenserna av valen, antingen gör man dåliga val, eller så är det svårt att välja rätt.

Vidare ändrar inte premiepensionen bara pensionens karaktär, från försäkring till investering, utan den gör även arbetare till ägare och förskjuter deras intresse från sparare till investerare. Det är en underlig situation där valfrihet blir tvång och man förskjuter pensionärer och pensionssparares intresse.

Samtidigt är det inte nödvändigtvis dåligt att delar av pensionen är fonderad. Sparandet i exempelvis premiepensionen har historiskt haft en bättre utveckling än det i inkomstpensionen. Men det är inte nödvändigt att konstruera det på dagens sätt.

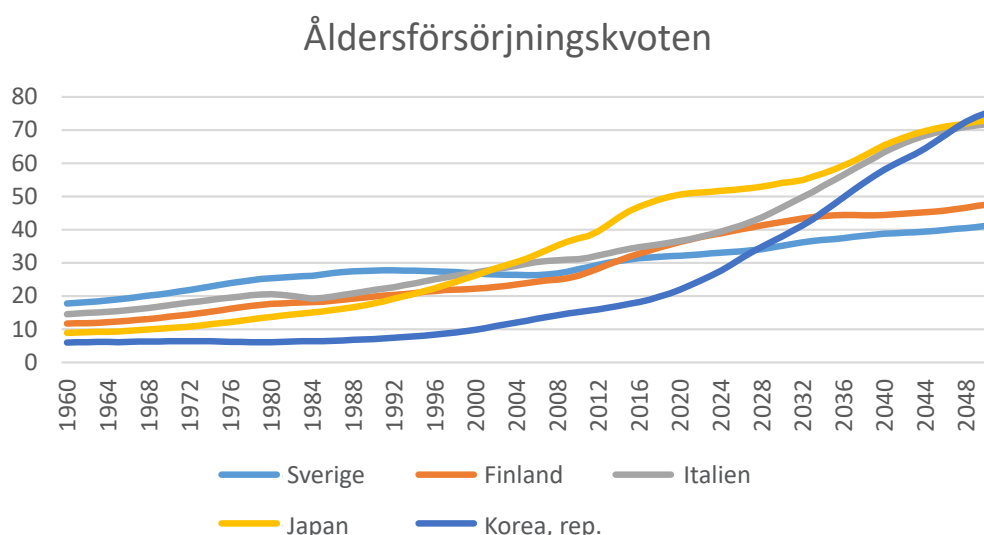
6. Framtidens utmaningar för pension är stora – och framför allt utanför pensionssystemet

Vårt pensionssystem bygger på ett generationslöfte. Dagens arbetare försörjer dagens pensionärer, för att de i sin tur ska bli försörjda av framtidens arbetare. Det är en förutsättning för ett pensionssystem. Det går att föreställa ett system där du sparar till den egna pensionen, men det är inte pengar som tar hand om dig när du är gammal, det är en människa.

Därför är det inte bara viktigt med ett pensionssystem som är välfinansierat, utan även att det finns förutsättningar för att vi alla ska kunna få en trygg ålderdom. I dag går det att se flera länder som möter stora utmaningar kring befolkningsutvecklingen, vilket får större och större påverkan på pensionärer.

Flera länder står nu med utmaningen av en snabbt åldrande befolkning där allt fler behöver samhällets stöd, både i form av pension och av sjukvård och äldreomsorg, samtidigt som en mindre andel av befolkningen är i arbetande ålder. Teknisk innovation försöker komma åt problemet inom vård och omsorg genom att ersätta arbetskraften, men hittills har det inte kommit några större framsteg, trots omfattande satsningar⁴⁵.

Nedan i diagram går att se åldersförsörjningskvoten, alltså äldre som andel av befolkning i arbetande ålder. Det är inte en jämförelse av faktisk försörjning, att äldre ibland arbetar och alla i arbetande ålder inte gör det. Diagrammet visar hur åldersförsörjningskvoten har varit relativt stabil sedan 1960-talet i flera länder, men att från ungefär 2000, sker en trendförändring där det blir allt fler äldre, relativt till befolkningen i arbetande ålder.

Figur 3 – Åldersförsörjningskvoten för Sverige, Finland, Italien, Japan och Sydkorea från 1960 till 2050. Fram till 2022 är historiska data, därefter prognos. Källa: Pensions at a glance, Dataset, OECD

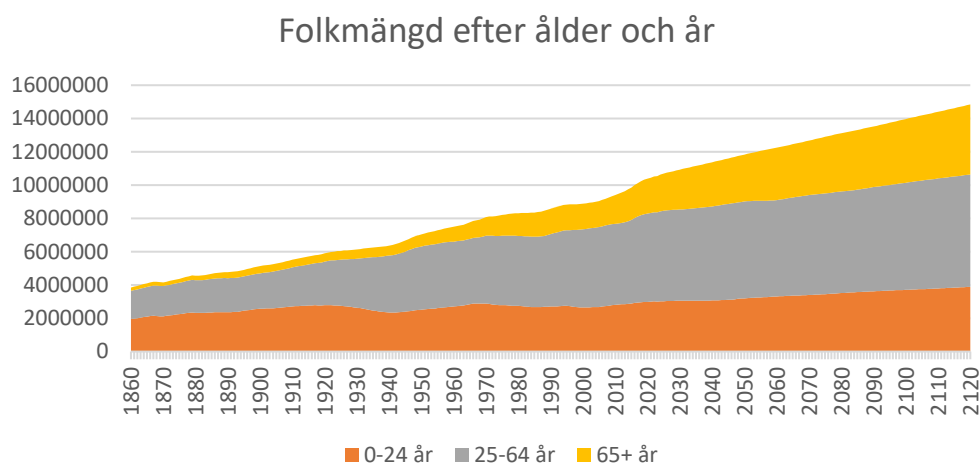
⁴⁵ James Wright har gjort en etnografisk studie för att förstå hur automatiseringen av äldreomsorg i Japan har utvecklats, det går att läsa om den här: <https://www.technologyreview.com/2023/01/09/1065135/japan-automating-eldercare-robots/>

Trenden med en ökande åldersförsörjningskvot fortsätter tills i dag och tros fortsätta och tillta enligt prognoserna. Som exemplifieras i diagrammet, klarar sig de nordiska länderna relativt lätt undan, vi har en relativt hög invandring och ett högt barnafödande. Italien, Japan och Sydkorea har alla större utmaningar, med samhällen som prognostiseras nå en åldersförsörjningskvot på drygt 70 procent 2050. Sverige prognostiseras nå kring 40 procent, vilket är en mycket lägre nivå, men fortfarande en nivå som ställer stora utmaningar för omställning.

Denna rapport har haft fokus på pensionens roll i framtiden. Befolkningsutvecklingen, antalet och andelen äldre, ställer andra krav på vårt samhälle som inte utforskats i detta arbete. Pensionssystemet är bara en del i att hantera det.

En åldrande befolkning

Sverige har inte samma problem som många andra länder kring utvecklingen av åldersförsörjningskvoten. Trots det är våra utmaningar stora och vanligtvis förutsätter prognoserna som finns en fortsatt medelstor invandring, som vi kommer bli alltmer beroende av för att upprätthålla en viss andel av befolkningen i arbetande ålder.

Figur 4 – Folkmängd efter ålder och år, uppdelat i tre grupper, yngre än 25 år, 25–64 år och 65 år och äldre. Egen sammanställning av SCB:s befolkningsstatistik. Fram till 2023 är historiska data, därefter prognos. Hämtat från: "Folkmängden efter ålder och kön. År 1860–2023" och "Folkmängd efter inrikes/utrikes född, ålder och kön. År 2024–2120".

Invandring är nödvändigt för att upprätthålla det svenska samhället såsom det ser ut i dag. I sig påverkas inte det svenska pensionssystemet direkt av invandring, i och med att man framför allt sparar till ens egen pension. Samtidigt hinner de flesta invandrare tjäna in en betydande del till deras egen pension. Snittintjänande år för de som inte är födda i Sverige är 22,2 år, alltså står de till relativt stor del för sin egen pension.

För att det ska gå att klara av framtidens utmaningar behövs inte bara en stabil invandring, utan även en aktiv arbetsmarknadspolitik för att fler ska kunna vara i arbete, en bättre arbetsmiljö, så att fler orkar arbeta längre och större möjlighet till omställning senare i livet. Omställningsstudiestödet är ett viktigt första steg, men fler insatser behövs, både för att omställningar ska kunna göras på arbetsplatser och till nya arbeten för äldre.

Behovet av vård och omsorg

Det svenska pensionssystemet är konstruerat så att det bör vara stabilt över tid, även om befolkningen krymper och allt större andel av befolkningen är äldre. Men det finns andra risker med en föråldrande befolkning. I början på 1900-talet var runt hälften av befolkningen under 25 år, det är ett fundamentalt annorlunda samhälle, jämfört med dagens. Hur Sverige ska se ut 2100, när nästan en tredjedel av befolkningen prognostiseras vara över 65 år är svårt att förutse.

Även om pensionssystemet är stabilt ekonomiskt så finns andra behov än ekonomiska. Framför allt vård och omsorg, som nämndes tidigare. Det behövs dels omfattande resurser till vård och omsorg, dels mer människor som kan arbeta inom sektorerna. Belastningen kommer öka kraftigt de kommande åren och i dag saknas planer på hur det ska hanteras.

I dag är äldreomsorgen väldigt beroende av de människor som arbetar i den. Det arbetade ungefär 105 000 undersköterskor, 34 000 vårdbiträden och 16 000 sjuksköterskor 2021 i äldreomsorgen. Bara fram till 2031 behöver det öka med cirka 30 procent enligt SKR⁴⁶, samtidigt som nästan lika många antas gå i pension. Alltså måste äldreomsorgen anställa 111 000 personer bara de närmsta åren, under en period där den arbetande befolkningen ökar med bara 253 000 personer.

De utmaningarna kommer bara att bli svårare med åren, en allt större andel av befolkningen kommer att behöva arbeta med omsorg av äldre, eller så kommer vi att se en framtid där familjen får ett större ansvar för att ta hand om sina egna. Det kommer i så fall fördjupa den återgång vi ser i kvinnors könsroll, särskilt arbetarklassen, där de behöver ta ett större ansvar för omsorgen.

Det finns ingen tydlig plan på hur det ökade behovet på vård och omsorg, och personal därinom ska hanteras. I stället sker en privatisering där grunden för ett privat finansierat omsorgssystem etableras. Där rika kommer ha råd att privat tillgodose sina behov av vård och omsorg medan arbetarklassen kommer behöva förlita sig på sina anhöriga.

---

⁴⁶ SKR (2022), Välfärdens kompetensförsörjning – Personalprognos 2021–2031 och hur välfärden kan möta kompetensutmaningen.

Inkomst- och förmögenhetsutveckling

De senaste årtiondena har det skett en stark förändring i inkomst- och förmögenhetsfördelningen i samhället. Inkomstskillnader har vuxit kraftigt, samtidigt som förmögenheter har blivit alltmer koncentrerade till få. Över tid får stöd från föräldrar och arv en allt större roll när man ska etablera sig som ung i form av studier och bostad, men med tid även vilket liv man kommer att ha råd med som äldre.

Genom att vi allt mindre kan lita på att det offentliga kan ta hand om oss som äldre och att pensionen hanterar vår försörjning, blir vi mer beroende av andra resurser. För vissa grupper kommer arv och hög egen inkomst att möjliggöra en god ålderdom, medan för arbetarklassen kommer ålderdomen bli allt värre.

Återkommande, och vad som även går att se för pensionen, är att det allmänna tar ett steg tillbaka och lämnar ett tomrum som vi måste hantera själva. Samtidigt som fördelningen av resurser på den privata arenan, inkomst och förmögenhet, blir alltmer begränsad till några få. Tillsammans kommer det att leda till enorma klassklyftor.

7. Hur fungerar den allmänna pensionen?

Den allmänna pensionen är främst en inkomstbaserad pension, men består även av ett grundskydd. Den inkomstbaserade pensionen har två huvudsakliga delar, inkomstpension och premiepension. Dessa hanteras i ett system utanför statens budget. Grundskyddet är garantipensionen. Utöver dessa finns flera tillägg som ligger ovanpå övriga delar.

Grundskyddet och tilläggen är delar av statsbudgeten. De finansieras genom skatten. Till skillnad från inkomstpensionen och premiepensionen är grundskyddet och tillägget socialpolitiska reformer som är oberoende av de egna inbetalningarna.

Pensionsgrundande inkomst är en andel av den skattepliktiga inkomsten

Den inkomstbaserade delen av pensionen finansieras genom avsättningar på ens pensionsgrundande inkomst, det vill säga 93 procent av ens lön och andra skattepliktiga ersättningar (exempelvis sjukpenning och föräldrapenning). Det beror på att det först görs ett avdrag på 7 procent, den så kallade allmänna pensionsavgiften. Hela avgiften får du tillbaka genom ett avdrag på din skatt. Den pensionsgrundande inkomsten räknas med avdraget, därav 93 procent.

Sammanlagt går 18,5 procent av den pensionsgrundande inkomsten till pension, varav 16 procent till inkomstpensionen och 2,5 procent till premiepensionen. Den inkomstbaserade delen av pensionen hanteras inom ett eget system som är fristående från statsbudgeten. Andelen av hela inkomsten är lägre, endast 17,21 procent, i och med att den pensionsgrundande inkomsten endast är 93 procent av inkomsten.

Din arbetsgivare, eller staten om du får en skattepliktig ersättning, betalar en pensionsavgift på 10,21 procent som en del av arbetsgivaravgiften. Den allmänna pensionsavgiften som du själv betalar in, men får full ersättning för av staten, står för övriga 7 procent. Alltså finansieras den allmänna pensionsavgiftens 7 procent genom skatten. Den allmänna pensionsavgiften betalas bara in på inkomster upp till 8,07 inkomstbasbelopp. Pensionsavgiftens del av arbetsgivaravgiften ger bara pensionsrätter upp till 8,07 procent, men fortsätter att betalas in ändå, som en vanlig skatt.

Inkomstpension

Inkomstpensionen är huvuddelen av pensionen. Det är ett så kallat fiktivt avgiftsbestämt system eller på engelska "notional defined contribution". Det innebär att pensionsutbetalningar bestäms av de inbetalningar som personen har gjort till pensionssystemet. Alltså går det inte att veta exakt hur mycket en kommer att få i pension i förväg – det beror på inkomst och inbetalning under arbetslivet.

Allmän pension
Totalt finns 2,3 miljoner personer med allmän pension och 6 miljoner som intjänat till det.

Den genomsnittliga allmänna pensionen för boende i Sverige är 14 300 kronor per månad för kvinnor och 17 100 kronor för män. (Pensionsmyndigheten, 2023)

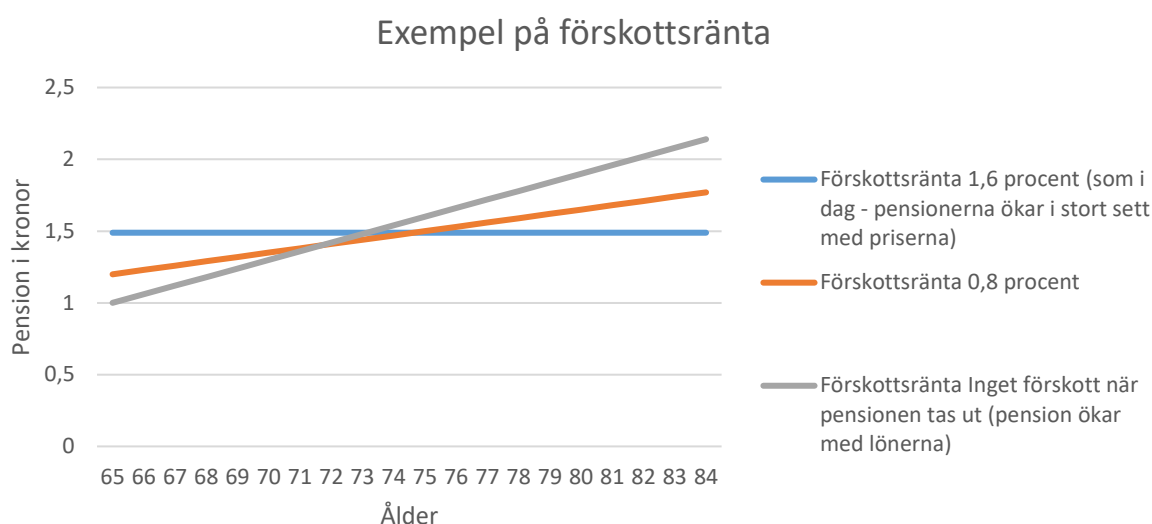
Inkomstpensionen är även ett fiktivt system. Det innebär att inbetalningarna inte sätts till ett system som är direkt kopplat till en själv. I stället noteras insatsen på ett konto kopplat till dig. De faktiska pengarna går alltså inte till en själv, utan blir en del av det gemensamma beloppet som betalas ut till nuvarande pensionärer. Med andra ord betalar dagens löntagare för dagens pensionärer, i stället för att spara till sina egna pensioner.

Av ens pensionsgrundande inkomst läggs alltså 16 procent in på ens fiktiva pensionskonto, så kallade pensionsrätter. Varje år räknas värdet av pensionsrätterna om med den genomsnittliga inkomstutvecklingen i ekonomin. När personens årskull uppnår ordinarie pensionsålder, räknas ett gemensamt delningstal⁴⁷ ut. Delningstalet är främst beroende av året som en går i pension och årskullens förväntade levnadslängd. Ju senare en går i pension och ju kortare förväntade levnadslängd, desto lägre delningstal. Delningstalet för de födda 1957 och som går i pension vid 66 års ålder är 16,48.

Pensionsrätterna delas därefter på delningstalet för att räkna ut hur stor pensionen blir för varje enskild pension. Alltså är det främst två faktorer som påverkar ens pension: den pensionsgrundande inkomsten och förväntat antal år som pensionär. När en dör utan att ha förbrukat sina pensionsrätter, ärver övriga i ens årskull så kallade arvsvinster. Det bidrar till att pensionsutbetalningarna kan fortsätta för de som lever längre än den förväntade levnadslängden.

Förskottsräntan gör pensionen större i början av pensionen

I delningstalet ingår även ett "förskott" på den förväntade inkomstutvecklingen, vilket innebär att pensionen förskjuts till de första pensionsåren, den blir högre i början. Förskottet är till för att minska skillnaden mellan slutlön och pension. Förskottet betalar du sedan tillbaka varje år genom att det görs ett årligt avdrag på 1,6 procent från inkomstökningen.

Figur 5 - Förskottsräntans effekt på pensionen, tagen ifrån Pensionsmyndigheten

<https://www.pensionsmyndigheten.se/nyheter-och-press/pressrum/forskottsranrans-paverkan-pa-pensionsutbetalningar>

⁴⁷ Eller ett preliminärt delningstal för de som går i pension tidigare än ordinarie pensionsålder.

Hela pensionen blir något mindre på grund av förskottsräntan, eftersom utbetalningarna är större i början av pensionen finns det mindre pensionskapital som ger "avkastning" senare år.

Den initiala pensionen kan bli 10–20 procent högre på grund av förskottsräntan, men kan beroende på levnadslängden leda till en mindre total pension. Förskottsräntan gynnar grupper med kortare levnadslängd. Det innebär bland annat att arbetare och män gynnas, över tjänstemän och kvinnor.

Följsamhetsindexering gör så att pensionen växer med inkomsterna i samhället
De flesta år stiger levnadskostnaden, på grund av inflation. Därför beräknas pensionerna om årligen för att kompensera för inkomstutvecklingen i samhället, som omnämndes tidigare. Det görs genom en så kallad följsamhetsindexering (se formel nedan).

Följsamhetsindexeringen innebär att det föregående årets pension, multipliceras med inkomstindex för innevarande år, delat med inkomstindex för föregående år. Inkomstindex är ett mått på utvecklingen av den genomsnittliga inkomsten i Sverige. Det innebär att pensionen ska utvecklas i ungefär samma takt som inkomsterna i samhället. Men förskottet, som beskrivs ovan, gör att en tar ut ett förskott på pensionen, vilket gör att hela pensionen blir högre, men att inkomstutvecklingen inte blir lika stark eller märks av alls. Siffran 1,016 som syns i formeln är just förskottsräntan.

$$Pension \text{ år } 1^* \frac{\text{Inkomstindex år } 2}{\text{Inkomstindex år } 1 \cdot 1,016} = Pension \text{ år } 2$$

Pensionsskulden, balans och AP-fonderna säkerställer pensionssystemets ekonomiska hållbarhet

Inkomstpensionen är som sagt ett fiktivt avgiftsbestämt system, alltså betalar du inte in till ett faktiskt eget pensionskonto. I stället används pengarna för att betala för dagens pensionärer. Hur vet jag då att det finns pensionspengar när jag går i pension? Vad händer när det finns för lite eller för mycket pengar i årets pott?

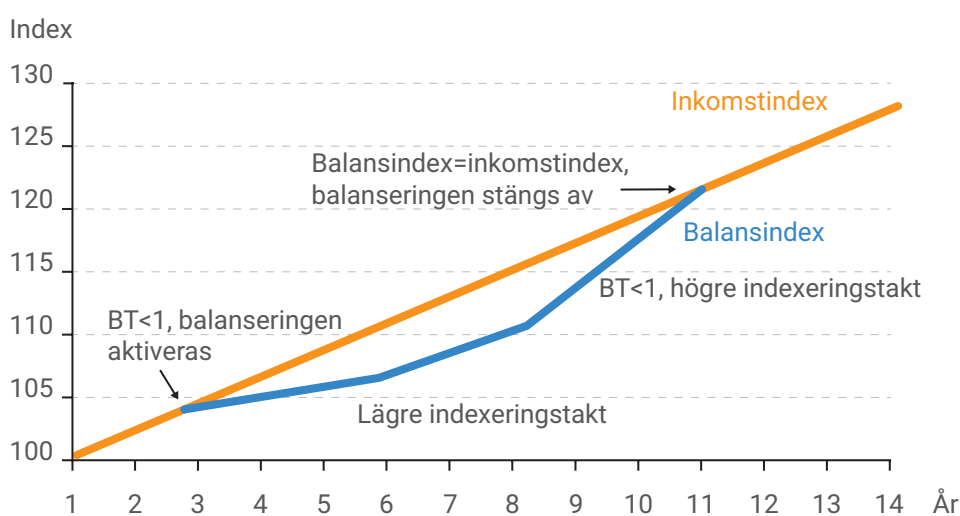
För att säkerställa att pensionssystemet ska klara av framtida pensioner, finns en buffert i systemet. Första, andra, tredje respektive fjärde AP-fonden förvaltar bufferten. Det är till dessa fonder som överskott går till och underskott tas ifrån. Sjätte AP-fonden är också en buffertfond i inkomstpensionssystemet, men är en stängd fond – inget förs till eller från fonden⁴⁸. Vid utgången av 2021 fanns något under 2 000 miljarder kronor i AP-fonderna. Det är ungefär en tredjedel av Sveriges BNP eller nästan två statskassor.

---

⁴⁸ Det är på grund av investeringsstrategin för sjätte AP-fonden som den är stängd. Den är fortfarande en del av bufferten och kan användas vid behov.

För att pensionssystemet ska vara ekonomiskt hållbart krävs att avgiftsinkomsterna, pensionsinbetalningarna, tillsammans med tillgångarna i AP-fonderna, klarar av att finansiera pensionsutbetalningarna. Därför beräknas pensionssystemets skulder och tillgångar varje år. Pensionsrätterna utgör skulden. För att se om tillgångarna räcker till, används det så kallade balansstalet, tillgångarna delat med skulderna.

De åren då balansstalet är lägre än 1, är skulderna högre än tillgångarna och systemet går in i balansering. Det innebär att pensionerna inte uppräknas med följsamhetsindexeringen, vilket gör att pensionerna inte längre utvecklas i takt med inkomsterna, utan i stället med ett balansindex. År 2023 förväntas balansstalet vara 1,12, det finns alltså avsevärt mer tillgångar än skulder i pensionssystemet. Det beror främst på att AP-fonderna har varit bättre på att förvalta pengarna än väntat.

Figur 6 - Principiell beskrivning av balansering, tagit ifrån orangea rapporten av Pensionsmyndigheten

När pensionssystemet är underfinansierat och går in i balansering tas ett balansindex fram. Balansindexet är mindre än inkomstindex, vilket gör att pensionen utvecklas långsammare än vad den borde göra. Det leder till att pensionskulden minskar, för att systemet inte måste betala ut lika mycket som det skulle ha gjort. När pensionssystemet har återhämtat sig, stiger utbetalningarna tills de når i kapp inkomstindexen igen. Då är utbetalningarna så stora som de skulle ha varit om balanseringen inte skett. Då återgår systemet till att använda inkomstindex vid de årliga omräkningarna. Balanseringen kallas ofta för pensionssystemets broms.

Premiepension

Premiepensionen är en mindre del av den allmänna pensionen och skiljer sig i att den är fonderad och inte fiktiv. Systemet är ett fonderat avgiftsbestämt system. Det innebär att pengarna som betalas in sparas, men att storleken på pensionen, likt inkomstpensionen, grundas i inbetalningarna och att det därför inte går att förutsäga pensionens storlek i förväg.

I premiepensionssystemet har alla ett eget konto där deras inbetalningar hamnar. Dessa kan placeras i valbara aktie- och räntefonder och därmed växa med marknaden tills de betalas ut. Men man äger inte direkt sitt eget konto, det går exempelvis inte att ärva, utan premiepensionen ska vara av försäkringsliknande karaktär.

Till skillnad från inkomstpensionsrätterna, har man möjlighet att påverka placeringar och risk på sitt premiepensionskonto. Och i stället för att följa inkomstutvecklingen, utvecklas kontot med placeringarnas utveckling. Placeringar kan göras på ett fondtorget som innehåller fler än 400 olika alternativ⁴⁹.

Fondtorget sorterar placeringsmöjligheter efter var de verkar, avgift, hållbarhetsrisk, risk och värdeutveckling. Fonderna upphandlas av den nya myndigheten Fondtorgsnämnden. För att en fond ska få ingå i fondtorget ska den vara kostnadseffektiv, hållbar, kontrollerbar, av hög kvalitet och lämplig för premiepensionssystemet⁵⁰.

För den som inte själv gör aktiva placeringsval, placeras inbetalningar i AP7 Såfa, som är fondförvalet. År 2023 hade fler än 60 procent av alla pensions sparare valt att behålla hela sitt konto i AP7 Såfa. Historiskt har det varit en jämförelsevis smartare affär att behålla förvalet. Den genomsnittliga årliga värdeutvecklingen för pensions sparare sedan inträde, är 9,0 procent för de som är kvar i förvalet och i genomsnitt 7,4 procent för de som gjort egna fondval.

AP7 Såfa skiljer sig i det att den anpassas efter ens ålder. Generellt vill man ha mindre risk desto närmare pensionen man är. Därför rör sig AP7 Såfa med åldern från att innehålla 100 procent aktiefond till att bli 33 procent aktiefond och 67 procent räntefond. Förändringen sker gradvis från 55 års ålder till 75 års ålder.

Du har fler alternativ i utbetalningen av premiepensionen

När du ska ta ut pensionen, får du välja att ta ut premiepensionen som en fondförsäkring eller en traditionell försäkring. Fondförsäkring innebär att premiepensionen fortsätter att fungera likt tidigare, du kan fortfarande välja fonder. Traditionell försäkring innebär att du i stället använder dina pensionspengar för att "köpa" en försäkring som garanterar en viss pensionsutbetalning, med ett eventuellt tillägg om utvecklingen är god.

Den stora skillnaden är att fondförsäkringen innehåller större risk. Du kan ju placera dåligt, eller så går det allmänt dåligt på marknaden, vilket skulle leda till att din pension minskar, medan den traditionella försäkringen garanterar ett visst belopp. Historiskt har å ena sidan den traditionella försäkringen gett en lägre pension,

---

⁴⁹ Den 1 november 2018 infördes hårdare regler för fonderna i enlighet med prop. 2017/18:247 *Ett tryggt och mer hållbart premiepensionssystem*. Framför allt de nya kraven på externt minimikapital och avkastningshistorik på minst tre år minskade antalet fonder kraftigt. Den 31 december 2018 fanns 810 fonder, i dag finns 456.

⁵⁰ Upphandlingen av fonder regleras i *Lag (2022:760) om upphandling av fonder till premiepensionens fondtorget*. Lagen säger bland annat att urvalet av fonder ska ge valfrihet i avseende hur medel ska placeras på fondtorget, men att de bara ska vara så många så att de kan granskas på ett säkert och effektivt sätt. Det gör det tydligt att premiepensionssystemets syfte är att ge pensions sparare valfrihet.

eftersom utvecklingen på marknaden har varit god. Å andra sidan ger traditionell försäkring en större trygghet.

Utbetalningarna av premiepensionen beror på valet mellan fondförsäkring och traditionell försäkring, men båda använder likt inkomstpensionen ett delningstal. Såsom inkomstpensionen är det framför allt förväntat antal år som pensionär som styr delningstalet. Det tillsammans med pensionskapitalet i din premiepension avgör storleken på din pension.

Efterlevandeskydd gör det möjligt att försäkra en partner

När du pensionerar dig kan du välja ett efterlevandeskydd för premiepensionen. Efterlevandeskyddet är till förmån för någon annan, oftast en partner. Det finns regler för vem det är som du kan skaffa ett efterlevandeskydd för och det finns några undantag som gör att du kan välja skyddet senare.

Efterlevandeskyddet innebär att förmånstagaren får hela din premiepension utbetald till sig i resten av deras liv. Kostnaden för försäkringen beror på din och din partners ålder och leder till en minskning av pensionen, det kan vara en mycket stor minskning. Exempelvis, om du har 1 000 kronor i premiepension, är 66 år och din partner är 60 år, kommer premiepensionen minska med nästan 25 procent. Det går inte att ångra valet av ett efterlevandeskydd.

Det går att överlåta premiepension till en partner

Det går att välja att överlåta framtida premiepensionsinbetalningar till en make/maka eller registrerad partner. Det är endast möjligt för framtiden och under äktenskapet eller partnerskapet. Överföringen kan bara gå till den som har lägre inkomst och därmed riskerar att få en lägre pension. Det överförda beloppet minskas med 6 procent som går till arvsvinster⁵¹.

Överlåta pensionsrätter
Det är 16 200 personer som fört över premiepensionsrätt till en partner. (Pensionsmyndigheten 2023)

Garantipension, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd

Garantipensionen, bostadstillägget och äldreförsörjningsstödet är alla tre delar av pensionssystemets grundskydd. De är olika typer av bidrag som ska skydda äldre från fattigdom. Bostadstillägget och äldreförsörjningsstödet liknar på vissa sätt det ekonomiska bistånd⁵² som socialnämnder ger ut, medan garantipensionen är ett mer allmänt bidrag.

Garantipension
1 052 600 pensionärer har garantipension. (Pensionsmyndigheten 2023)

Garantipension är grundskyddet i pensionssystemet

Garantipensionen skiljer sig ifrån de tidigare nämnda pensionsförmånerna, eftersom den kräver bosättning i Sverige, i stället för skattepliktig intäkt för att kvalificera. Du kan bara få garantipension så länge du bor i Sverige⁵³ och har bott här i minst tre år. För att få full garantipension behöver du ha bott i Sverige i minst 40 år, för varje år mindre, minskas mängden garantipension med en fjrtiondedel.

⁵¹ I och med att överföringar oftast går till kvinnor och kvinnor i snitt lever längre än män, "förlorar" alla andra arvsvinster på överföringen. Det ska kompenseras med de 6 procent som dras ifrån överföringen.

⁵² Kallas ibland för försörjningsstöd eller socialbidrag.

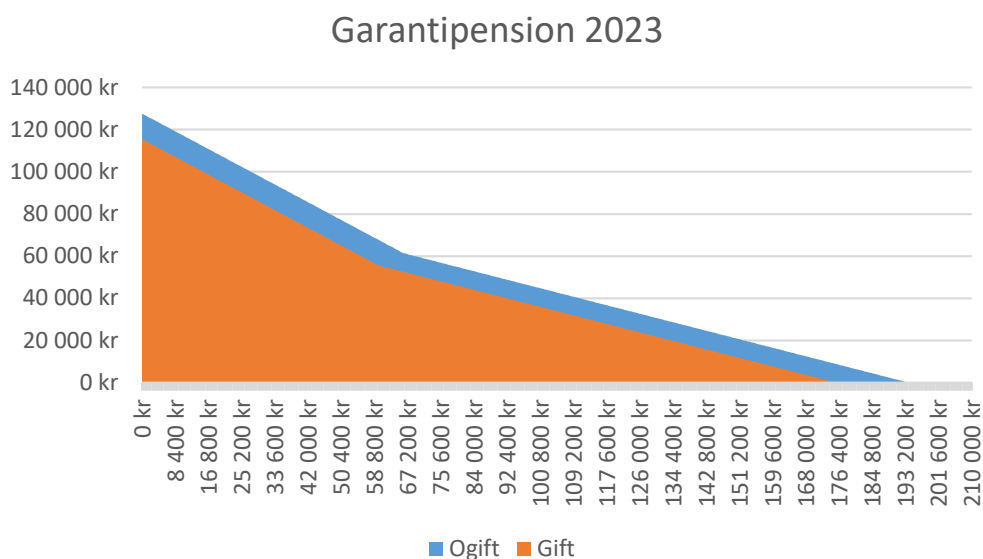
⁵³ Kraven för vad som räknas som bosättning regleras i SFB 5 och 67 kap. De går att sammanfatta till att du ska förväntas bo i Sverige i längre än ett år och vara medborgare, ha uppehållstillstånd eller liknande, mellan 16 år och riktåldern.

Det går inte att ta ut garantipensionen tidigare än riktåldern i pensionssystemet. Om du tar ut din allmänna pension tidigare än riktåldern, räknas fortfarande garantipensionen som om du hade tagit ut den allmänna pensionen vid riktåldern. Det innebär att din sammanlagda pension, allmänna- och garantipension, kan bli lägre. Det beror på att du bara får garantipension såsom du tagit ut den allmänna pensionen vid riktåldern, i stället för att få "full" garantipension. När du redan börjat använda den allmänna pensionen är den lägre, vilken minskar den sammanlagda pensionen.

Garantipensionen kunde 2023 som mest vara 10 631 kronor för ensamstående och 9 625 kronor för gifta. Det enda som påverkar garantipensionens storlek, utöver kvalificeringen för fullt bidrag, är inkomst- och premiepensionen⁵⁴. Garantipension påverkas inte av kapital, avtalad pension eller privata pensionsförsäkringar.

Storleken på garantipensionen är knutet till prisbasbelopp (PBB) och ökar därmed med inflationen. År 2023 var PBB 52 500 kronor. Maximal garantipension är 2,43 PBB för ensamstående och 2,2 PBB för gifta. Garantipensionen minskar med storleken på inkomstpensionen, premiepensionen och tilläggspensionen, det så kallade beräkningsunderlaget⁵⁵.

Figur 7 - Hur beräkningsunderlaget (vissa inkomster) påverkar garantipensionens storlek, egna beräkningar utifrån Socialförsäkringsbalken

⁵⁴ Även utländsk pension kan påverka garantipensionen.

⁵⁵ Även änkepension och olika utländska pensioner.

Garantipensionen minskas efter diagrammet ovan. Först minskar bidraget med varje krona. När beräkningsunderlaget är över 1,26 PBB för ensamstående och 1,14 PBB för gifta, minskar bidraget i stället med 48 procent av beräkningsunderlaget över gränsen.

Bostadstillägg

Bostadstillägget är ett tillägg för de med låg pension. I grunden är det till för att ersätta för boendekostnader, men det är inte en direkt koppling. Till skillnad från garantipensionen, finns en prövning för bostadstillägget. Bostadstillägget skiljer sig också genom att det är skattefritt och du måste ansöka om förmånen.

För att få bostadstillägg måste du ha uppnått riktåldern och ta ut hela din allmänna pension. När du ansöker om bostadstillägg, prövar Pensionsmyndigheten dina boendekostnader och inkomster⁵⁶. Bostadstillägget räknas enligt följande:

- Först räknar Pensionsmyndigheten ut ens bostadskostnader. En lägre bostadskostnad ger en större möjlig andel i bostadstillägg, medan en högre bostadskostnad ger en lägre möjlig andel. Maximalt kan tillägget bli 7 500 kronor, eller hälften för gifta eller sambo, i månaden.
- Därefter räknar Pensionsmyndigheten ut ens årsinkomst, olika typer av inkomster är värderade olika. Stora förmögenheter räknas om till inkomst. Den uträknade årsinkomsten minskas därefter med ett fribelopp⁵⁷. Det nya värdet reduceras ytterligare med 62 procent.
- Slutligen minskas tillägget som räknades ut i första steget med avdraget som räknades ut i den andra. Det som återstår blir ens bostadstillägg.

Äldreförsörjningsstöd

För den utan andra möjligheter att försörja sig, finns försörjningsstöd⁵⁸ från socialtjänsten i ens kommun. För äldre finns i stället äldreförsörjningsstödet. Förenklat går äldreförsörjningsstöd till dig som får för lite garantipension och andra intäkter för att klara dig. Du behöver ha uppnått riktåldern för att få äldreförsörjningsstöd.

Äldreförsörjningsstöd ska tillsammans med bostadstillägget ge en skälig levnadsnivå. För äldreförsörjningsstödet var det 6 719 kronor för ensamstående och 5 404 kronor för gift, sambo eller registrerad partner i månaden 2023.

Bostadstillägget
Bostadstillägget kräver att du ansöker om det. Riksrevisionen (RIR 2019:22) uppskattade att 129 000 pensionärer hade rätt till förmånen men inte hade ansökt.

300 600 pensionärer har bostadstillägg. (Pensionsmyndigheten 2023)

Äldreförsörjningsstöd
23 800 pensionärer har äldreförsörjningsstöd. (Pensionsmyndigheten 2023)

⁵⁶ En större förmögenhet, över 100 000 kronor för den som är ogift och 200 000 kronor för den som är gift, räknas som en inkomst och medför en minskning av bostadstillägget.

⁵⁷ Fribeloppet gäller för dina totala inkomster före skatt, och är 2024 139 239 kronor för ensamstående och 126 060 kronor för gifta. Fribeloppet är ungefär lika stort som beloppet för garantipension och det räknas om varje år.

⁵⁸ Eller andra former av ekonomiska bistånd. Det finns flera olika begrepp, såsom socialbidrag.

Är din totala inkomst efter avdrag för skatt och skälig bostadskostnad lägre än skälig levnadsnivå, får du äldreförsörjningsstöd så att du kommer upp i denna nivå.

Övriga delar

Riktålder

Pensionssystemet ställs från 2026 om till att utgå ifrån riktålder. När riktåldern införs, kommer den att styra när du kan få de olika delarna inom den allmänna pensionen. Riktåldern införs för att hantera den ökande medellivslängden.

Den lägsta åldern för att ta ut allmän pension är tre år före riktåldern. Garanti-pension och liknande förmåner går inte att få förrän du har uppnått riktåldern. Det är riksdagen som fastställer riktålder, utifrån en formel som ämnar behålla ungefär lika stor andel av livet som pensionerad och i arbete. Riktålder fastställs alltid sex år i förväg och kan bara höjas ett år i taget.

Inkomstpensionstillägget

Tillägget infördes 2021 och är ett bidrag till de med ett långt arbetsliv och låg lön. För att få fullt inkomstpensionstillägg behöver du ha 40 år med pensionsgrundande inkomst⁵⁹. Som mest ger inkomstpensionstillägget 600 kronor före skatt. År 2023 fick du inget inkomsttillägg om du hade inkomstgrundad pension över 17 935 kronor eller under 9 495 kronor. Tillägget är en del av den allmänna pensionen och betalas ut automatiskt.

ATP – Tilläggspension

Tilläggspensionen är en rest från det gamla pensionssystemet och ersätter ATP⁶⁰. Den som är född mellan 1938 och 1953 får tilläggspension som en del av sin allmänna pension. Ju senare i perioden, desto mer av den allmänna pensionen får de som inkomstpension och premiepension, i stället för tilläggspension. Tilläggspensionen bygger på dina femton bästa år med pensionspoäng⁶¹, i stället för att beräknas utifrån livsinkomster.

Pensionsförmåner för efterlevande

När en nära anhörig dör, kan du under vissa omständigheter få någon form av efterlevandepension. Det finns tre typer i det allmänna pensionssystemet: barnpension, omställningspension och änkepension. Det finns även ett särskilt stöd för begravningshjälp för arbetsrelaterade dödsfall.

Barnpension är för barn till en pensionär som har dött, och ska ersätta en del av den försörjning som den avlidne föräldern bidrog med. Omställningspension är för en partner, som är yngre än pensionsåldern, till en pensionär som avlidit och ska stötta under en omställning, stödet ges i 12 månader. Änkepension är för personer som var gifta med sina nu avlidna partners innan 1990. Änkepensionen har ersatts av omställningspensionen och håller på att fasas ut.

---

⁵⁹ Gäller endast för de födda 1945 eller senare. Andra regler gäller för tidigare grupper.

⁶⁰ Det går att läsa mer om ATP i avsnitt 5.3.

⁶¹ Pensionsmyndigheten har en mer ingående förklaring för hur tilläggspensionen fungerar.

Trygghetspension

År 2022 infördes trygghetspension. Reformen är en förändring av sjukersättningen och innebär att kraven för sjukersättning är lägre för äldre. Reformen är till för att äldre inte ska behöva ta av sin pension tidigt om de inte kan arbeta längre, utan i stället ska få det enklare att få sjukersättning.

Trygghetspension

Efter reformen, dubblerades antalet äldre som fick sjukersättning, från 741 till 1 540, när Försäkringskassan jämförde antalet sex månader före med sex månader efter lagändringen den 1 september 2022.

Principer i pensionssystemet

När det nya pensionssystemet skulle byggas, utgick det ifrån några övergripande principer, det är dessa som riksdagens pensionsgrupps arbete grundas på.⁶²

- Ett offentligt, generellt och obligatoriskt pensionssystem utgör grunden för den enskildes pensionsskydd. Ålderspensionssystemet ska vara autonomt och avskilt från andra socialförsäkringsgrenar.
- Ålderspensionerna relateras till den enskildes inkomster under hela den förvärvsverksamma delen av livet. Detta standardskydd kompletteras med ett grundskydd för personer som inte kunnat tjäna in någon eller bara en låg inkomstrelaterad pension.
- Den inkomstgrundade delen av ålderspensioneringen baseras på livsinkomstprincipen, dvs. alla den enskildes inkomster upp till ett visst tak – under förutsättning att de överstiger ett visst årligt gränobelopp – under hela förvärvslivet grundar pensionsrätt och väger lika tungt oberoende av när de tjänats in.
- Pensionssystemet är till sin natur avgiftsbestämt, dvs. de pensionsförmåner som betalas ut motsvarar de avgifter som betalats in till systemet av eller för den enskilde. Pensioner utbetalas på lika villkor till män och kvinnor trots skillnad i genomsnittlig livslängd.
- Den inkomstgrundade delen av ålderspensioneringen består av två olika delar: inkomstpension och premiepension.
- Inkomstpensionerna finansieras som ett fördelningssystem, dvs. de pensionsavgifter som betalas in ett visst år används för att finansiera de inkomstpensioner som betalas ut samma år.
- Premiepensionerna finansieras som ett premiereservsystem, dvs. de pensionsavgifter som betalas dit sparas (fonderas) till den enskildes framtida premiepension.
- Till ålderspensionssystemet tas ut en avgift om 18,5 procent av den enskildes pensionsunderlag. Av denna avgift förs vad som motsvarar 16 procentenheter till inkomstpensionssystemet och 2,5 procentenheter till premiepensionssystemet.
- De löpande kostnaderna för inkomstpensionerna ska vara kopplade till den samhällsekonomiska tillväxten, så att pensionssystemet är följsamt till inkomstutvecklingen i samhället. Systemet ska också vara följsamt till förändringar i befolkningens medellivslängd.
- Det ska finnas stor flexibilitet och valfrihet för enskilda individer – från 61 års ålder men utan övre åldersgräns – när det gäller tidpunkt för uttag av hela eller delar av ålderspensionen.

---

⁶² Principerna är tagna direkt från ”*Detta är pensionsöverenskommelsen*” Ds 2009:53 Socialdepartementet.

8. Hur fungerar den kollektivavtalade pensionen?

Historia

Den första stora pensionsplanen kom redan 1917 för privatanställda tjänstemän, men det var inte en avtalad lösning, utan var endast en rekommendation till arbetsgivare att komplettera folkpensionen för tjänstemännen. Det var först 1969 som ITP fick formen av ett kollektivavtal.

Den kollektivavtalade pensionen (tjänstepensionen) för svenska arbetare kom 1973 och kom att kallas STP (särskild tilläggspension). Den var förmånsbaserad, vilket innebar att du var garanterad en viss procent av din slutlön när du gick i pension. STP administrerades av SPP (Sveriges privatanställdas pensionskassa) och AMF bildades som en särskild sektor i SPP. AMF fanns som tre olika bolag, AMF sjukförsäkringsbolag, AMF pension och AMF-debiteringscentral. Så småningom blev AMF försäkringar AFA försäkring (2001) och AMF-debiteringcentral blev Fora.

År 1992 lämnade AMF SPP och blev ett självständigt bolag, debiteringcentralen följde med tillsammans med STP-planen.

År 1996 beslutades att den förmånsbestämda STP-planen skulle avvecklas och ersättas av den premiebestämda Avtalspension SAF-LO. Förändringen innebar även att avtalspensionen skulle konkurrensutsättas från och med 1998.

Premiebestämd pension innebär att den premie som arbetsgivare betalar in är bestämd till en viss procentsats av lönen. Pengarna placeras på olika sätt och pensionens storlek bestäms av pensionskapitalet vid den tidpunkt när pensionen börjar betalas ut. Premiebestämd pension kallas ibland även avgiftsbestämd pension.

Bytet av pensionsplan innebar också att man gjorde en överenskommelse om övergångsregler för de personer som låg i STP-planen och skulle övergå till Avtalspension SAF-LO och att STP-planen administreras av AMF, så länge det finns personer kvar i STP-planen. AMF skötte förvaltningen av Avtalspension SAF-LO mellan åren 1996–1998.

På grund av den konkurrensutsättningen 1998 som Avtalspensionen SAF-LO skulle ha, ombildades AMF-debiteringscentral till AMF Centralen med funktionen valcentral, men man bytte namn ganska omgående till FORA Försäkringscentral, eller i talspråk Fora.

AMF fortsatte och fick vid starten 1998 förtroendet att sköta förvaltningen av pensionerna för alla de som inte vill välja pensionsförvaltare själva (förvalsalternativet eller ickevalet som det även kallas). Ett förtroende som AMF har fått behålla i de nya upphandlingar av förvaltare för Avtalspension SAF-LO som Svenskt Näringsliv och LO genomförde 2008 och 2013. AMF ägs av LO och Svenskt Näringsliv och i dag består AMF av AMF Tjänstepension samt dotterbolagen AMF Fonder och AMF fastigheter.

År 1998 bildades Folksam-LO Pension som ett direkt svar på den konkurrensutsättning som våra medlemmar skulle utsättas för. Tanken med Folksam-LO Pension (FOLO) är bland annat att värna om våra medlemmars pensioner genom att samägas av både Folksam och LO, där vi har direkt påverkan i förvaltningen av pensionsavsättningarna och kapitalförvaltningen. FOLO ägs 51 procent av Folksam och 49 procent av LO.

Fora har i dag vuxit och administrerar runt 4 miljoner individer från cirka 235 000 företag. De administrerar också DP/LP/GLP-överenskommelserna. Fora ägs av LO och Svenskt Näringsliv och är inte vinstdrivande.

IF Metalls kollektivavtalade pensioner

Inom IF Metall finns strax över 200 000 medlemmar som går under den kollektivavtalade pensionen Avtalspension SAF-LO och strax över 5 000 medlemmar under GTP (gemensam tjänstepension, Kooperationens pensionslösning). Samhall är det största avtalsområdet inom GTP.

GTP kom den 1 januari 2019 och tidigare kallades den för KAP eller KFO-LO. Avtalspension SAF-LO och GTP:s valcentral heter Fora respektive Pensionsvalet. GTP har samma avsättning till pension som Avtalspension SAF-LO, förvalet för GTP är Folksam.

Ingångsåldern i Avtalspension SAF-LO har fluktuerat över tid och ser ut som följande över åren. (ibb = Inkomstbasbelopp)

År	Lägsta intjänande ålder	Premie
1996–1999	28 år	2,0 %
2000–2001	22 år	3,5 %
2002–2005	21 år	3,5 %
2006	21 år	3,5 %
2007	21 år	3,5 %
2008	25 år	3,9 %, 6 % över 7,5 ibb
2009	25 år	4 %, 12 % över 7,5 ibb
2010	25 år	4,1 %, 18 % över 7,5 ibb
2011	25 år	4,3 %, 24 % över 7,5 ibb
2012–2020	25 år	4,5 %, 30 % över 7,5 ibb
2021	24 år	4,5 %, 30 % över 7,5 ibb
2022	23 år	4,5 %, 30 % över 7,5 ibb
2023	22 år	4,5 %, 30 % över 7,5 ibb

Valbara bolag inom SAF-LO

Förval: AMF

Traditionell försäkring	Fondförsäkring
AMF	AMF
Folksam	Folksam-LO pension (FOLO)
Alecta	Futur pension
SEB	Handelsbanken Liv
	Länsförsäkringar Fondliv
	Movestic Liv & Pension
	Nordea Liv & Pension
	SEB
	SPP Pension och Försäkring AB
	Swedbank Försäkring

Valbara bolag inom GTP

Förval: Folksam

Traditionell försäkring	Fondförsäkring
Folksam	Folksam-LO pension (FOLO)
KPA	Swedbank försäkring
	Futur Pension

Återbetalningsskydd

Återbetalningsskyddet kan du ansöka om innan du börjar ta ut din kollektivavtalade pension. Det väljer du om du vill att dina närstående (förmånstagare) ska få din pension i det fall du avlider. Du kan återkalla ditt återbetalningsskydd när du vill, därför kan det vara bra att se över ditt återbetalningsskydd då och då, speciellt vid förändrade livshändelser.

Återbetalningsskyddet kostar ingenting, men pensionen blir lägre om du väljer återbetalningsskydd, eftersom du inte får ta del av några arvsvinster. Likt i det allmänna pensionssystemet, får du arvsvinster i avtalspensionen av andra i din årskull när de dör innan de tagit ut hela sin pension. Om du inte får några arvsvinster, blir din pension lägre, eftersom det finns mindre pengar inbetalt till din pension.

Arvsvinst innebär att när man avlider fördelas pengarna som finns kvar i försäkringen mellan andra sparare i samma åldersgrupp som fortfarande lever och som inte heller har återbetalningsskydd.

Vad som menas med förmånstagare i det här fallet är i första hand din make/maka, sambo eller registrerad partner och i andra hand dina barn – om du dör. Du kan också utse vissa andra personer till förmånstagare.

Om du vill ändra något i det generella förmånstagarförordnande – till exempel låta dina barn vara förmånstagare i första hand – eller om du vill att någon annan ska vara förmånstagare, måste du anmäla det genom ett särskilt förmånstagarförordnande. Utöver personerna som nämnts ovan går det att välja följande grupper som förmånstagare:

- tidigare maka/make, sambo eller registrerad partner
- egna styvbarn/fosterbarn
- barn/styvbarn/fosterbarn till maka/make, sambo eller registrerad partner
- barn/styvbarn/fosterbarn till tidigare maka/make, sambo eller registrerad partner.

Ett förmånstagarförordnande gäller så länge försäkringen gäller eller tills det återkallas eller ändras.

Familjeskydd

Familjeskydd är en livförsäkring och kostnaden för den tas ifrån de pengar du har avsatt i din kollektivavtalade pension. Avlider du innan utgången av det år du fyller 65 år får familjen (förmånstagare) ersättning från familjeskyddet. Du bestämmer själv hur stor ersättning som ska betalas ut och i hur många år. Familjeskydd kan tecknas när du har fyllt 22 år och inte ännu har fyllt 65 år. Försäkringen upphör det år du fyller 65 år. Du kan teckna på olika nivåer och olika utbetalningstider helt beroende på hur mycket du vill att förmånstagaren ska få.

Förmånstagare till familjeskyddet är make/maka, registrerad partner, sambo eller barn. Är du ensamstående och inte har barn ska du inte teckna familjeskydd, eftersom det då inte finns någon förmånstagare som kan få ersättningen från försäkringen.

Kostnaden för familjeskydd varierar mellan ett par hundra kronor till flera tusen kronor per år. Ju högre ersättningsnivå och ju fler utbetalningsår du väljer, desto mer kostar familjeskyddet. Kostnaden ökar också i takt med att du blir äldre.

Den kollektivavtalade pension blir lägre om du har familjeskydd, eftersom kostnaden för försäkringen tas från de pengar som betalas in till pensionen.

När du ansöker om familjeskydd måste du fylla i en hälsodeklaration. Då svarar du på några frågor om din hälsa och berättar om eventuella sjukdomar, skador, mediciner och behandlingar. Syftet är att avgöra om du kan teckna familjeskydd. Uppfyller du inte hälsovillkoren för försäkringen beviljas du inte familjeskydd⁶³.

---

⁶³ Det finns ett tillfälle när du inte behöver hälsodeklaration på Familjeskyddet och det är när du ansluts till den kollektivavtalade pensionen första gången, antingen när du är 22 år eller när du får en anställning som innefattar Avtalspension SAF-LO eller GTP.

Premiefrielsen

I Avtalspension SAF-LO ingår en premiefrielseförsäkring. För arbetsgivarens del innebär detta att företaget betalar lägre eller inga premier alls vid vissa situationer, till exempel när den anställda är sjukskriven. Premiefrielsen betalar då i stället premier till arbetarens ålderspension i proportion till frånvaron vid:

- sjukskrivning från dag 15
- föräldrapenning vid barns födelse i maximalt 13 månader
- graviditetspenning.

Personerna i rapporten är genererade med AI.

105 52 Stockholm | 08-786 80 00 | ifmetall.se